

Safety in Halacha

Show# 234 | August 24th 2019

תלמוד בבלי ברכות דף לב עמוד ב

ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו אמר לו ריקא והלא כתוב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכתוב ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא הלכה ג-ה

גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל, וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען האדם עליה ולא תפול, וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנ' ולא תשים דמים בביתך, ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנ' השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות.

ספר החינוך פרשת כי תצא מצוה תקמו

והרבה דברים אסרו זכרונם לברכה כדי להשמר מן הנזקים ומן המקרים הרעים, שאין ראוי לו לאדם שיש בו דעה לסכן בנפשו ועל כן ראוי שיתן לבו לכל הדברים שאפשר להגיע לו נזק בהם, והעובר עליהם חייב מכת מרדות דרבנן, מהן מה שאמרו שלא יניח אדם פיו על הסילון וישתה, וכן לא ישתה מן הנהרות והאגמים שמא ישתה עלוקה, ואסרו מים מגולין מפני חשש שלא ישתה מהן הרחש בעל הארס, ושעור גילויין כדי שיצא הרחש מאוזן כלי וישתה, ואמרו בענין זה שיש משקין שיש בהן משום גילוי ומאן שאין בהם משום גילוי. ומחשש זה בעצמו אסרו ניקורי תאנים וענבים ורמונים וקישואין ודלועין והמלפפונות אפילו הן ככר, ודרך כלל כל פרי שיש בו ליחה ונמצא נשוך אמרו שהוא אסור. וכמו כן אסרו שלא יתן אדם מעות לתוך פיו שמא יש עליהן רוק יבש של מוכה שחין או מצורעין או זעה, שכל זעת אדם היא סם המות חוץ משל פנים.

סכנת הדרכים

בנסיעה בגשם ראה אנשים בצדי הרחוב בפניה קרובה לביתו, ואמר שזיה מפחד לנהוג במכונית וגם לדבר בדרך, אבל מסתמא אני כבר רגיל בדרכים ולכן אינני חושש בזה. ואמרתי לו שאף אני מתפלל כל פעם קודם שאני נכנס למכונית לנהוג, ונהנה ואמר שזה נכון, כך צריך לעשות, וכבר אמרו שזיה צריך לאטור לגמרי המכוניות מפני הסכנה. ואמרתי לו שכך אומרים בשם הסטייפלר זצ"ל שאם היו סנהדרין היום היו אוסרים את המכונית, ואמר לי שלא צריך את הסטייפלר בשביל זה, הרי הדבר פשוט והרבה כבר אמרו כך קודם לכן. (אולם ראה לקמן בענין 'שומר פתאים ה')

Riddles of the week

#1

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמוד ב

אמר רב אחא בר יעקב: וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא למען תזכר את יום וכתוב התם זכור את יום השבת לקדשו.

מגן אברהם סימן רעא ס"ק א

כ' הרמב"ם פכ"ט קידוש היום דאורייתא בלא יין ורבנן תקנו על היין וכ"כ התוס' בסוכה פ"ג דף ל"ח ונ"ל דמדאורייתא בקידוש שאמר בתפל" סגי דקרא כתיב זכור את יום השבת והרי זכר אותו וקידוש במקום סעוד' רבנן תקנוהו כמ"ש סי' רס"ט וכ"מ בתוס' שכתבו דלר"ת מי שאין לו יין לא יקדש כלל וק' וכי יעקור מ"ע דאורייתא אלא ע"כ דדי בתפלה ועוד דאמרי' בקדושה אף על גב דמקדש בצלותא וכו' ע' בברכות פ"ה.

#2

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

דתניא רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת - אינה נעשית עיר הנדחת. מ"ט אמר קרא ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש, וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר, דכתיב לא תעשון כן לה' אלקיכם.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 231 – Reb Shach & Lubavitch

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Show 233 – Summer Halachos

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on Previous Shows

Show 161 – Beards and Shaving in Halacha

Dear Mr. Lichtenstein:

Shalom Aleichem! I thoroughly enjoy your podcasts and listen frequently. Yasher Koach for setting such a wonderful example of the heights to which a Ba'al Habayis can rise and how, despite phenomenal business success, a person must make Torah the Ikar.

If I understood correctly, you asked on the first part of the show devoted to shavers for a source (a Rishon who holds that daily Tefillin wearing is D'oraisa). My brother-in-law, Rabbi David Goldfein, Rosh Yeshivah of the Yeshivah Gedolah of Johannesburg, said to please see the attached.

ריטב"א שבת דף מט עמוד ב

כיון שהגיע אצלו נטלם מראשו ואחזן בידו. יש מקשים²⁵ ואלא²⁶ שעת השמר היה וקי"ל בסנהדרין²⁷ דאפי' אערקתא דמסני יהרג ואל יעבור, כל שכן על מצוה גדולה כזו. ומסתברא דלא קשי', דהא מצות תפילין בחיוב תורה אינו אלא בשעה שמקבל עליו עול מלכות שמים, ולהניח כל היום הוא מדת חסי²⁸, וכיון שכן לא היה יכול למסור עצמו עליהם על שאר היום. ומורינו הרב ז"ל היה אומ' בשם רבינו הגדול ז"ל²⁹ [ש]לא (י)אמרו יהרג ואל יעבור אלא על ביטוי מצות לא תעשה, שהרי יש בידו ליהרג ולא יעשה, אבל על מצות עשה שאומר לו שב ואל תעשה לא יהרג על זה שהרי³⁰ הדבר בידו לכופף אותו שלא יעשה, והוה ליה באותה שעה כמו שאמרו³¹ אסתר קרקע עולם היתה. ודניאל שמסר עצמו על התפלה³² לפני משורת הדין הוה עשה לפינה) שהיה הדור פרוץ ויפרצו לעבר בשאר מצוות לא תעשה³³. וטעם נכון הוא זה, ובמסכת סנהדרין³⁴ הארכתי בזה בס"ד.

May Hashem bless you with every good thing and with everything you need in order to be able to continue doing the wonder work that you do.

Kol Tuv,

Robert Sussman

Johannesburg, South Africa

Show 231- Reb Shach & Lubavitch

יום ב' כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ט (ימות המשיח)

לכבוד הרב דוד ליכטנשטיין שליט"א

שלום וברכה

As a Chossid of the Rebbe I would like make a few remarks

- 1) You have an amazing program א גרויסער ישר כח I greatly enjoy it.
- 2) In regards to what Rabbi Dalfin said about the Rebbe being a Gaon. the ריי"צ was also able to learn very well it's just not what he was known for.
- 3) In regards to what Rabbi Lederman said that the Rebbe is not a Gadol. Well then who is if not the Rebbe ?!?!?! there are over 100 Seforim (and counting- they still have 10 years to publish) of the Rebbe's Sichos & Maamorim (בלתי מוגה) - not reviewed by the Rebbe and 39 Seforim of Sichos reviewed by the Rebbe and 32 Seforim (and counting) of letters from the Rebbe!!!! and that's besides for the fact that the Rebbe used every spare moment that he had to himself to learn - for all of the Rebbe's Torah you can find it on <https://rebbedrive.com> and <https://www.mafteiach.app>
- 4) In regards to what Rabbi Lederman said about the Rebbe and politics. The Rebbe is not a politician ח"ו it's just that as נשיא הדור the Rebbe saw what was good and necessary for עם ישראל.
- 5) For an opinion on the Ponevezher Rosh Yeshiva whom do we have better then the rebbe himself! (See links below)

<https://www.youtube.com/watch?v=FUO-9SI2Rfo>

(The rebbe speaking to Rabbi Kahana about the Ponevezher Rosh Yeshiva and the Rebbe uses some לשונות לשונות).

<http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=59252&st=&pgnum=347&hilite=>

(A (partial) transcript of the conversation page 347-353).

Additionally there is a Sicha from Erev Shavuos 5740 (a lot before the Rebbe got

involved in politics (5749) and went big about Moshiach (5751))
https://ashreinu.app/#/player/parentEvent~3306_event~3309 (at about 16:00 the Rebbe says some very *שארפע לשונות*) the Rebbe speaks about it mainly for the first 40 mins.

https://drive.google.com/file/d/1YrmTmFYxlaxP_ovXmQactFVngosAYGB0/view

(A transcript page 9-22).

הצלחה רבה!!

נחום אהרן סערעבריאנסקי

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא הלכה ג-ה

גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל, וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען האדם עליה ולא תפול, וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנ' ולא תשים דמים בביתך, ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנ' השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות.

תלמוד בבלי ברכות דף לב עמוד ב

תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו אמר לו ריקא והלא כתוב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכתוב ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

לבוש יורה דעה סימן קטז סעיף א

כתיב [דברים ד, ט] השמר לך ושמור נפשך מאוד וגו', וכתיב [שם ד, טו] ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, שיש במשמעות אלו הלשונות שצריך האדם לשמור את נפשו שלא יביא את עצמו לידי סכנה, אף על גב שפשוטן של אלו הכתובים לא מיירי בזה, מכל מקום סמכו חז"ל על מקראות הללו ואסרו כל הדברים המביאין את האדם לידי סכנה. ונ"ל לומר שנוכל ללמדנו זה ממצות בני נח שנאמר להם [בראשית ט, ה] ואך את דמכם לנפשתיכם אדרוש, לפיכך גזרו ואמרו חמירא סכנתא מאיסורא, ואפילו יאמר אדם הריני מסכן את עצמי ומה לאחרים עלי בכך אם אני איני מקפיד בכך, אין מניחין אותו, אלא מכין אותו מכת מרדות כמו בכל שאר איסורין שאסרו חכמים ז"ל. הילכך משקין שעמדו מגולין אסור לשתות מהם, שיש לחוש שמא שתה מהן נחש או שאר רחשים שיש להן ארס והטילו בהן ארס. מיהו האידנא אין נחשים מצויין בינינו ולא שאר הרחשים שיש להן ארס, הילכך נוהגין להקל בכל המשקין, ואפילו לכתחלה מניחין אותן מגולין ואין חוששין. ואין בזה משום דבר שנאסר במניין שצריך מניין אחר להתירו, שכיון שלא גזרו אלא משום הנחשים והרחשים והם אינן מצויין בינינו ליתא לגזירה כלל. במה דברים אמורים בסתם משקין מגולין, אבל ודאי אם ראינו נחש או רחש ששתה מן המשקה, פשיטא דאסור אפילו האידנא שיש בהן סכנה, ואין חילוק בין מים ושאר משקין, שכיון שראינו ששתה מהן אפילו אין דרכן לשתות אלו המשקין הא ראינו שזה שתה. ובזמן שחשו אגילוי לא חששו לאלו המשקין כמו שמפורש בפרק אין

מעמידין [ע"ז ל ע"א] שכמה משקין לא חששו בהן משום גילוי משום שאין דרך הנחשים והרחשים לשתותן, הני מילי בסתם שלא ראו ששתו מהן, אבל אם ראו ששתו מהן ודאי אסורין אפילו האידנא, כיון ששתו מהן הרי הטילו בהן ארס.

ערוך השולחן חושן משפט סימן תכז סעיף ח

הרבה דברים אסרו חז"ל מפני שיש בהן חשש סכנה וכל העובר עליהם ואומר הריני מסכן עצמי ומה לאחרים עלי או איני מקפיד בכך כתב הרמב"ם ז"ל דמכין אותו מכת מרדות ואין כוונתו דזהו רק איסור דרבנן דודאי יש בזה איסור דאורייתא אלא שאין לוקין עליו כהרבה לאוין שאין בהם מלקות [ב"י בטור יו"ד סי' קט"ז]:

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עו

הנה ליתן כלל להא דאמרו שומר פתאים ה' בשבת (קכ"ט ע"ב) ובנדה (מ"ה ע"א) בשני דברים שאיכא בהם חשש סכנתא ולא זהירי בהו, אף שודאי בסתם חשש סכנתא אסור לסמוך ע"ז אף אם יזדמן כה"ג בדבר שיש בו חשש סכנתא ולא זהירי בהו אינשי, נראה פשוט דבדבר דאיכא הרבה שלא קשה להו לבריאותם כלום כגון הרבה מיני אוכלין שהאינשי נהנין מהם ביותר כבשרא שמנא ודברים חריפים ביותר אבל קשה זה לבריאותן של כמה אינשי, ליכא בזה איסור מלאוכלן מצד חשש סכנה, מאחר דהרוב אינשי לא מסתכנין מזה. ועיין ברמב"ם פ"ד מדעות שנקט שם עניני אוכלין ומשקין הטובים לבריאות הגוף והרעים לבריאות הגוף ולא כתב בלשון איסור לא מדאורייתא ולא מדרבנן שאסרו חכמים, כדכתב בהסרת מכשול שיש בו סכנת נפשות בפ"א מרוצח ה"ד שאסור להניחו ומחוייבין להסירו אפילו שהוא חשש רק לעצמו מעשה דקרא דהשמר לך ושמור נפשך ובלאו דלא תשים דמים, וכשאיכא רק חשש סכנה אסרו מדרבנן ומכין מכת מרדות (רמב"ם פ"ד מה' דעות בה"ה) וחשיב פרטי הדברים ע"ס =עד סוף= הפרק וגם בפ"ב, אלא כתב רק הקדמה מסברא בעלמא בראש הפרק /רמב"ם פ"ד מה' דעות/ הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי א"א שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק עצמו, והוא משום דעל כל הדברים האלו שפרט אותם לא שייך לאוסרן ממש מאחר דהרוב מהן עניני הנאה הן ולרובא דרובא דאינשי לא מזיק להו כלום ואיכא הרבה מהן שא"א להזהר בהו להרבה אינשי שטרידי בפרנסתן ואיכא הרבה שלא שייך שיזהרו בזה עניים שמרויחין רק מה שמצומצם לכדי חייהם שלכן לא שייך לאסור אלא רק לעורר להעלמא במה שידעו איזה דבר הוא טוב ואיזה דבר הוא רע וליעץ להם כהלשון שנקט הרמב"ם שם /פרק ד' הל' דעות/ בכל הפרק. ולדברים כאלו דמי עישון סיגריות שאלו הרגילין בזה נהנין מזה מאד ומצטערין כשאין להם סיגריות עוד יותר מחסרון מיני אוכלין טובים, ואף יותר מחסרון אוכלין לגמרי לזמן קצר, והקלקול לחלות מזה הוא עכ"פ רק מיעוט קטן וכ"ש להחלות מזה בסרטן (קענסער) ובעוד מחלות מסוכנות הוא קטן ביותר דאף שמע"כ ראה הרבה חולים שמע"כ שהוא רופא ונמצא בבית החולים ורואה כמעט בכל יום חולים בסרטן הריאה והגרונן וגם באיברים אחרים שנמצאו יותר באלו שמעשנים סיגריות, וכן הוא נמי גם בשאר בתי חולים, מ"מ ודאי כל החולים הנמצאים בבתי החולים וגם בצירוף אלו שלא באו לבתי החולים הוא מיעוטא לגבי אלו דעלמא שנמצאו בבתייהם שלא נחלו כלל, ובחשש כזה אמרינן

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ג סימן קכב

והנה בהיותי בזה ראיתי להזכיר דבר תימה שהנה המעיין בטור וש"ע סי' קט"ז ימצא כי הרבה דברים השנויים שם שאסורים משום סכנה כמו גלוי וכדומה וזה אינו ענין לבל תשקצו רק לונשמרתם מאד לנפשותיכם ובזה ודאי דאסור מן התורה ודברים המאוסים משום בל תשקצו לרוב הפוסקים היא מדרבנן ועכ"פ אינו משום סכנה רק משום בל תשקצו וז"פ והרמב"ם חלקן שבפי"א מהלכות רוצח ושמירת נפש מביא הדברים שאסורים משום סכנה ובפי"ז ממ"א בסופו מביא הדברים האסורים משום בל תשקצו אבל באו"ה מצאתי שערבב הדברים שכ"כ בהלכות תולעים כלל מ"א סי' ז' וז"ל ודוקא שאין מאוסין עליו אבל מאוסין עליו או שיש בו חשש סכנה כתב הרמב"ם בסוף הלכות רוצח שאסרו חכמים לשחות ולשתות מן הבריכות שמא יבלע מן התולעים שבהם משום אל תשקצו את נפשותיכם עכ"ל והט"ז בסי' פ"ד ס"ק ב' העתיקו בקצת שינוי ואני תמה שהגדיל התערובות והנה ברמב"ם סוף הלכות רוצח לא נמצא וכפי הנראה כיון להי"א שם וז"ל הרמב"ם שם הלכה ה' הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדות ואלו הן לא יניח אדם פיו על הסילון המקלח וישתה ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים שמא יבלע עלוקה ואינו רואה וכו' והנה זה אסור משום סכנת נפשות ומקורו מע"ז דף י"ב ואינו ענין לבל תשקצו ולא מוזכר שם בכל הפרק משום בל תשקצו ומ"ש הרמב"ם אסרו חכמים והלא הוא איסור תורה וגם הרמב"ם כתב מכין אותו מכת מרדות ולא מלקות גמור נראה לפענ"ד שהנה שם אסרו שמא יבלע עלוקה וא"כ אינו רק חשש בעלמא וזה אסור מדרבנן ואף שאינו רק מיעוט במקום סכנת נפשות חשו אף למיעוטא דמיעוטא ולכך אינו רק דרבנן אבל פשיטא דדבר סכנה ממש הוא איסור תורה החמור והוא בכלל מאבד את עצמו לדעת שאין לו חלק לעוה"ב וז"פ וברור ונפלאתי על האו"ה איך ערבב הדברים וגם הט"ז לא הרגיש כלל וגם הפר"ח ס"ק ג' שם כתב דכל הני דברים שהוזכרו ברמב"ם סוף הלכות רוצח והביאם המחבר לקמן סי' קט"ז ס"ו לכ"ע אסורים משום בל תשקצו והנה אותן דברים המוזכרים בסי' קט"ז סעיף וא"ו אינן מדברי הרמב"ם סוף הלכות רוצח רק בסוף הלכות מ"א וכמ"ש וכפי הנראה ט"ס נפל בהפר"ח וצ"ל סוף הלכות מ"א ועיין ש"ך ס"ק ג' שם ודבריו נכונים דבזה אינו משום בל תשקצו כמ"ש בשם הרא"ה בספר החינוך אבל תמהני מדוע לא הרגיש בדברי או"ה שכתב דאסור משום בל תשקצו באם מאוסין עליו ובאמת מ"ש החינוך שאפילו משום בל תשקצו אין בהם מפני שמצאו בהם היתר מפורש מן הכתוב כמ"ש בימים ובנחלים את שיש לו אכול וכו' אבל בכלים ודומה לכלים בין שיש לו בין אין לו מותר וכפי הנראה מזה ראייה להט"ז דדבר המפורש בתורה לא יוכלו חכמים לגזור. ובזה יש לישב קושית האחרונים דלשיטת הרמב"ם דספק מותר מן התורה איך דייקו חז"ל מהכתוב דתאכלו מכל אשר במים וכו' והא ספיקא מן התורה שרי ועיין פרי מגדים במשבצות ס"ק וא"ו ולפמ"ש אתי שפיר דהתורה התירה בפירוש אבל באמת זה לא נקרא מפורש בתורה ומה גם דיש לומר דמיירי באופן דאינן מאוסין וכמ"ש האו"ה ואני תמה על הש"ך דכפי מה שהביא בשם הרא"ה בחינוך א"כ מה הקשה לו להש"ך מלעיל סי"ג הא כאן התורה התירה בפירוש ולא שייך בל תשקצו וגזירת הכתוב היא וצ"ע.

שו"ת אבני צדק יורה דעה

סי' מט

בחיים והשלום לנאכזבי ידידי הרב המאה"ג מר"ף ונקי
מוה' יקותיאל שווארטן אב"ד מאלנישטאר :

מכתבו הגיעני על דברת הפ"ת בסי' קי"ו דלמ"ד המידי דסכנה
בעל צמ"ך אם אין כאן סי' מותר להוסיף לבעול
צמ"ך אף דבאסור אסור להוסיף משום מבעל אסור לכתחילה
הכל שאני שאין כאן אסור רק כ"ו שמרבישין טעם של דג בבשר יש
בו סכנה וכשזוסיפו ולא יהא טעם דג בבשר לא יהא סכנה - יפה
הורה מעלי' שלא לסמוך על דבריו כי לדעתי דבריו תמוהים ופותר
אין להם שהרי משנה מפורשת בחולין דף ג"ח אכלה סס המות או
שהכיתה נחש אסור"ה משום סכנת נפשות וכ"ה ברמב"ם פי' י"ב
מה' רולח הרי דאסור קרי ל"י ומה"ט דג ובשר אסור משום סכנה
דלרעת ולדעתי היא אסור דלורי' בל"ת ועשה מרכתי' ונשמרתם
לנפשותיכם וכותי' ועשית מעקה לנגיך ולא תשום דמים בביתך כי
יפול וגו' הרי שליותה התורה לשמור מכל דבר שיכול לבא לידי חזק
ומה שהור"ו חכמים לאסור מים שנתגלו הי"ט דשם לא ראינו ששטה
ממנו נחש ואחזיקו אסורא לא מחזיקין אלא שחכמים חששו לקך
דסכנתא חזירא במקום ספק - ובזה סרה מהר מה שהקשה מפלי'
למה הור"ו חכמים לאסור הלא כל אדם בורח מסכנה ולמי' שיחא
דלולי' גזירי' חכמים לא היינו מוששי' לקך וכמי' אכל אס' בודאי יש
סכנה ה"ה ככל אסור תורה ומה שאסור מגזירי' חכמי' הרי הוא ככל
אסור מדרבנן ומה לי שאסרה תורה או חכמי' משום אסור או
משום סכנה וכו' לדבר למי' רבינו הגדול בעמ"ס פי' מ"ה והרא"ה
בחיון בעטם שאסרה תורה כבילות וטריפות וחיות ועופות עמאלין
וחלב ודם מפני שמזיקין לגוף או לנפש האוכלין וכ"כ הרמב"ן בפ' אהרן
בדם ובטלים צמ"ך עכ"ל כיון שאין בו כו"ט אינו מזיק ואסור
לבעול לכתחילה וה"ה צמ"ך דסכנה הכי הוא כיון שנקרא אסור אסור
לעשותו היתר - ותו דהרי להראב"ד דאוכר דאינו מותר ויפור הי"ט
משום שאחר שנתבטל נעשה היתר וגם להרא"ה פי' ג"ה דאוכר מותר

וישער הי"ט משום שאחר שנטל עוד מלא מין את מינו והא"ל כאוכל
האסור אכל אצל ומודה בנתבטל ולא נפל עוד חחר האסור להיות
היתר פי"ט צמ"ט והטעם הנכון וכו' וכ"כ להדי' בסוף דבריו שם
ואפי"ה אסור לבעול או להוסיף ותו למי' הפ"י סוף ג"ה בעטם
דבר שלי"מ דבעל בא"מ משום דבטעמא חלי' ויותר מס' שהטעם
אינו נרגש הא"ל כאלו הוסר האסור ונכתלק משם ואני ביארתי
דבריו ביוצר פפי' ס' ר"י במוסק דמותר דפירשא בעלמא היא אף
דחילתה הי' דס' בתר השתא אזלין שהרי הדבש אס' נפל לתוכו ואסור
כיון שדרך הדבש להחזירו להיות דבש דיינין ל"י כדבש ע"י נתשו'
השיב משה סי' ל"ח ותמלא - וגדולי הדור קלס"י וכתשו' בית שלמה
ביו"ד סי' קפ"ו בהג"ה מכלו השיג עלי כי טעם ר"י מכה דמסרה
זה ל"ש במבשחית - ואני הראיתי מכה"ג ושאר פוס' דלאו משו"ה
היא אלא מכה דנשתנה והשנתי ע"כ דבריו ושלחתי לידו ומדשתק
אודי ל"י - ועכ"פ דפת הפ"י דנמבשחית כיון שחילו נו"ט כמאן דליתא
דמי ואפי"ה אסור לבעול לכתחילה אי"כ גם צי"ד דסכנה ודג ובשר
אף דאחר סי' ליכא טעם דג בבשר וליכא סכנה אסור לבעול או
להוסיף כדן המבואר בסי' ל"ט וכל זה ברור :

To see the **שם אריה** [click here](#)

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן קעג

סעיף א עיין ב"ח [ד"ה מים] במה שכתב הקדירה לא הודח יפה אסור עם גבינה, הא לאחריו שרי. וכן כתב הש"ך ביו"ד [סימן] פ"ט אות (ח"י) [יט]. ועיין סימן צ"ט בש"ך [ס"ק] כ"ב דיש אומרים אף לכתחלה, יע"ש. ומיהו הר"ב פסק שם [סימן צט סוף סעיף ו] דיעבד, ועיין מה שכתבתי בפריי שם. אבל אם נפל גבינה לתבשיל, דהתם מותר דכבר נתבטל בששים, והיינו שלא רחוצה יפה, הא לא הודחה כלל אין בו ששים, יע"ש בסימן צ"ה [סעיף ג]. שומן אווז יש מקילין, עיין לבוש כאן [סעיף א], ובט"ז [סימן] פ"ט [ס"ק] ה' ביו"ד דאווז נמי יש לאסור, ואין לפרוץ גדר, יע"ש: [סעיף ב] שאלה, ספק ספיקא אי מהני בסכנתא או לאו. והנה לפי מה שכתבתי ביו"ד [סימן] ק"י [משבצות זהב טות טו, ושפתי דעת דיני ספק ספיקא אות כז - כח] ספק ספיקא במקום חזקה לא אסרינן, ומזה דן בפני יהושע בקונטרס אחרון לכתובות [אות כו] בסוגיא דפתח פתוח דספק ספיקא גרע מחזקה, וחמירא סכנתא מאיסורא דתלינן בזאב כו' וגילוי לא אוקמינן אחזקה וכדומה, אלמא לא סמכינן אחזקה בסכנה, הוא הדין ספק ספיקא לא מהני. ולמאן דאמר ספק ספיקא כרובא או עדיף מינה י"ל דמהני ספק ספיקא בסכנה כמו באיסורא. אבל חד ספק וודאי אסור, וצ"ע:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לב עמוד א

רבי ינאי לטעמיה, דאמר: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס - שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס - מנכין לו מזכותיו.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכט עמוד ב

כיון דדשו ביה רבים - שומר פתאים ה'.

שו"ת אחיעזר חלק א - אבן העזר סימן כג

ועכצ"ל הא דס"ל לרבנן דמשמשות כדרךן וסמכינן על שומר פתאים ד' משום דזהו חשש רחוק ומיעוטא דמיעוטא שאינו מצוי שתתעבר.

שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן לז

ולענין עיקר הדבר מה נקרא ספק פקו"נ ומה לא, ועד איפה הוא הגבול, גם אנכי בעניי הסתפקתי טובא בזה, אלא שמצד הסברא נלענ"ד דכל שדרך רוב בני אדם לברוח מזה כבורח מפני הסכנה ה"ז חשיב כספק פקוח נפש וקרינן ביה בכה"ג וחי בהם ולא שימות בהם, אבל אם אין רוב בני אדם נבהלים ומפחדים מזה אין זה חשיב סכנה, קצת דוגמא לכך הרכבת [זריקת] אבעבועות לילדים, אף על גב דמצד הדין אפשר שצריכים באמת להזדרז ולעשותו בהקדם האפשרי אם הרופא אומר שכבר הגיע הזמן לעשותו, אך אעפ"כ אין רגילין כלל לעשותן בבהילות ובזריזות, ולפיכך אף אם באמת יש בזה קצת סכנה הו"ל כמ"ש חז"ל והאידנא שומר פתאים

ד' וחלילה לחלל שבת עבור כך, משא"כ אם אחד נמצא במקום כזה שיודע ברור שאם לא ירכיב עכשיו את האבעבועות בשבת יצטרך לחכות ד' או ה' שנים, כיון דבזמן מרובה כזה ודאי נבהלים ומפחדים לשהות, אפשר דשפיר חשיב כפקוח נפש ודוחה שבת.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קכז

בענין פקוח נפש שהביא על עצמו בפשיעה אם דוחה שבת ל"ג בעומר תרפ"ז ליובאן. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן כץ שליט"א הגאב"ד מסטיסלאוו.

מה שנסתפק ידידי אם כשהסכנה הביא האדם על עצמו בפשיעתו דשמה אסור לחלל שבת עליו, והביא כתר"ה ראייה מהמג"א /או"ח/ סי' רמ"ח ס"ק י"ד דסובר דאין מחללין. הנה לע"ד א"א לומר זה כלל דלא נזכר בשום דוכתא חלוק בזה, וגם מצינו מפורש בבעה"מ שבת דף י"ט והובא בר"ן ובריטב"א שמחללין שהוא מפרש איסור דאין מפליגין משום דמקום סכנה הוא וג' ימים קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין לך דבר שעומד בפני פ"נ, משמע מזה שאם לא היה פ"נ דוחה שבת היה מותר ואם כשפשע בהבאת הסכנה אין דוחה שבת מ"ט אסור להפליג, והי"ל רק לומר דאם יפליג פחות מג' ימים קודם השבת לא ידחה שבת, וגם לענין דחוי שבת אם נימא בפשע אין דוחה אין סברא לחלק בין קודם ג' לאחר ג' דהחלוק בזה הוא רק מדרבנן ומדאורייתא מותר בכל אופן כדמשמע לכל הפירושים באיסור הפלגה (לבד לפירוש הרי"ף אפשר שהוא דאורייתא), וא"כ אף אם יפליג מיום א' יהיה אסור לחלל וא"כ איזה חלוק יש לענין הפלגה לטעם בעה"מ. ולא מצינו מי שחולק על בעה"מ בזה. וגם מצינו בנדה דף ל"ח חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי שלא יבואו נשותיהן לידי חלול שבת, ופרש"י שלא תלד בשבת ויצטרכו לחלל עליה את השבת, ואם כשבא הפ"נ בפשיעה אין מחללין שבת היה לן לאסור מדינא לכו"ע לשמש קודם רביעי דיפשעו בהבאת הסכנה בשבת ולא יוכלו לחלל עליה שבת. וגם מאי קאמר שלא יבואו לידי חלול שבת הא לא יבואו דהא אסור אלא הי"ל לומר כדי שלא תבוא לידי סכנה כשילדו בשבת ולא יוכלו להצילן. אלא ודאי שיהיה מותר לחלל שבת דלא יפלגו על משנה מפורשת בפ' מפנין שמחללין שבת על יולדת אף שהם פושעים בזה לחסידים הראשונים ולשמואל, ולכן מדינא מותר לעשות בחול כל דבר הצריך אף שיגרום אח"כ שיהיה סכנה בשבת ויצטרכו לחלל שבת ומדרבנן אסרו פחות מג' ימים בהפלגה בספינה וכדומה, ולכן מותר לשמש בכל יום ורק מצד מדת חסידות לא שמשו חסידים הראשונים עד רביעי. וא"כ מוכח שפ"נ דוחה שבת אף שהביא עליו בפשיעתו, והוא ברור.

ומה שכתב הריב"ל שהביא המג"א שם /או"ח רמח/ דכיון דיודע בודאי שיחלל שבת אסור, הוא רק אסור להפליג אפילו ביום אב"ג אבל אם הפליג והיה אח"כ חשש סכנה גם לדידיה יהיה מותר לחלל שבת, דאם נפרש דאסור גם לחלל שבת בעבר והפליג מ"ש ודאי מספק, דהא היה צריך לומר דהוא מדאורייתא דלא מסתבר דרבנן יאסרו בפ"נ מה שמן התורה מותר, גם אולי אין כח ביד חכמים לגזור שלא להציל בפ"נ במקום שמותר מה"ת. אלא ודאי שלא קאי הריב"ל אלא לענין להפליג שאוסר אף ביום אב"ג, ומדין התורה גם הוא סובר כהש"ע שמותר ואולי גם כל ימי החול משום דבחול מותר לעשות כל דבר הצריך לו אף שיגרום שיהיה לו סכנה מזה

בשבת אם לא יעשה אז מלאכה ורק מדרבנן סובר שאסרו אם ידוע בודאי שיצטרך לחלל שבת דהוה כמתנה לחלל שבת ובספק לא אסרו בג' ימים הראשונים של השבוע כמו בכל ספק דרבנן ובפחות מג' ימים סובר הריב"ל שהחמירו אף בספק דכיון דהוא קמי שבתא מיחזי כמתנה לחלל שבת אף בספק משום דצריך כבר לחשוב אודות שבת. זהו מה שנראה מוכרח בדעת הריב"ל. אבל אם עבר והפליג או יצא בשיירא אפילו בע"ש אף כשודאי יצטרך לחלל שבת יהיה מותר אף לדידיה. וגם אל"כ לא היה שייך איסור להפליג ולצאת בשיירא מצד שבת אלא היה להריב"ל לומר דיהיה אסור לחלל שבת ולכן אסור לילך מטעם סכנה, אלא ודאי שגם הוא סובר כהר"ה שמותר לחלל שבת ואין כאן סכנה אלא שאסור מטעם חלול שבת והוי רק איסור דרבנן.

ומש"כ המג"א ועפ"ז סומכין עכשיו שמסתכנין בעצמן שלא לחלל שבת נראה דלא איירי ביש חשש סכנה ממש שהמחמיר בזה הוא מתחייב בנפשו, אלא דיש דברים שתלוי בטבע האדם שאיש שטבעו אמיץ לב אין חושב זה לסכנה שאינו ירא להשאר לבדו, אך יש אנשים מוגי הלב וחושבים זה לסכנה ומותרין לחלל אם יצטרכו בכה"ג בשבת שהרי אין יכולין לערב להם שלא יהיה סכנה. ודבר זה תלוי בדעת כל אחד בעצמו, ולכן מאחר שאסור לילך בשיירא אם יהיו מוגי הלב ויצטרכו לחלל שבת הם מחליטים בעצמם להבליג על דעתם שלא לחוש לדבר שהרבה אנשים אין חושבין זה לסכנה ולא יצטרכו לחלל שבת ומותרין לילך. וזהו כוונת המג"א במה שכתב שמסתכנין עצמן שאף שבאם היה מותר לילך בשיירא היה חושב זה מצד טבעו לסכנה והיה מחלל שבת ע"ז אבל מאחר שא"כ יהי אסור לילך מחליט בדעתו שלא להיות מוג לב ולא יחלל שבת ע"ז ויהיה מותר לילך. ובע"כ צריך לומר כן, דאל"כ איך היו מותרין להסתכן בעצמן הא סכנתא חמירא מאיסורא, אלא ודאי כדבארתי.

והספק שבתוס' שבת דף ד' הוא אם להנצל ממיתת ב"ד יש לו דין פקוח נפש להתיר לחלל שבת ובזה ודאי יש להסתפק.

שו"ת חתם סופר חלק ה (חושן משפט) סימן מד

והנה בהא דדינא דמלכותא דינא כ' רשב"ם בב"ב נ"ד ע"ב הטעם דהמדינה עצמה ניחא להו ז"ל כל מסים וארנוני' ומנהגי של משפטי מלכים שרגילי' להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלי' עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והילכך דין גמור ואין למחזיק בממון חברו עפ"י חק המלכות הנהוג בעיר משום גזל עכ"ל. ולפ"ז אין לחלק בין מלך או"ה למלך ישראל שאפי' מלך ישראל שאין הארץ שלו כ"א לשבטי' נתחלקה מ"מ כל נימוסיו וחקיו מקבלי' עליהם ברצונם ומחילה גמורה הוא ומ"מ כל זה כשאינו מתנגד למ"ש תורה בהדי' אבל כשמתנגד למ"ש תורה בהדי' אזי אפי' למלך או"ה אין שומעי' ק"ו למלך ישראל וזה מבואר מלשון רשב"ם שם ד"ה ומלכא אמר וכו' שכ' ואיך יקנה זה המחזיק הואיל ואין לו שטר מן הנכרי וכו' עכ"ל משמע דגוי וודאי אסתלק בזוזי כדכתי' בספר אוריתא דמשה דגוי מסתלק מהקרקע בכסף אף על גב דמלכא אמר דאין מסתלק בכסף אין זה כלום והרי העכו"ם מסתלק ממילא אך אידך לא יקנה מההפקר כי מלכא אמר דלא יקנה אלא בשטרא וזה אינו נגד הכתוב בתורה שאפי' ישראל היכי דלא סמכא דעת' למיקני בכספא לא קנה אלא בשטרא הנה מבואר דנגד דין תורה אפי' מלך או"ה אינו יכול ומה שאינו מפורש בתורה אפי' מלך ישראל יכול להנהיג ולא מיבעי'

מנהגי ונימוסי מדינה שבין אדם לחברו כגון קנין קרקע בשטר דהתם מיירי בהכי אלא אפי' הטלת מסי' וארנוני' ומכסי' נמי אמרי' שבני מדינה מרצונם מוחלי' על ככה ואפילו מלך ישראל דינו דין וכ"כ להדי' רמב"ם פ"ה מהל' גזילה. אך הר"ן בנדרים כ"ח ע"א כ' וז"ל וכו' תוס' דוקא במלך או"ה אומר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפים בה וכו' עכ"ל ע"ש. ומ"מ נ"ל דלא פליג אלא במסים ומכס שמטיל על כרחם ס"ל לא שייך לומר בני מדינה ניחא להו אלא משום שהוא אדון הארץ וא"כ יש לחלק בין מלכי ישראל למלכי או"ה אבל במנהגי ונימוסי' כמו ב"ב נ"ד ע"ב מודה ר"ן דהטעם משום דניחא להו ואין לחלק בין מלכי ישראל לאו"ה ויבואר לקמן אי"ה.

עוד פליגי להר"ן מותר להבריא ולהפקיע כחו ולרמב"ם אסור ובתשו' מהרש"כ הקשה אהר"ן מש"ס ב"ק קי"ג ע"א דדחיק לאוקמי בשעומד מאיליו או אין לו קצבה ולא מוקי בישראל הממונה עפ"י המלך דסוגר להבריא ולק"מ לפע"ד דלא התירו בכלאים ובגודרי' /ובנודרי' /אלא להציל את שלו שלא להפסיד את שלו אבל מכס של מלך דמדינא חייב ליתן אלא שאם בא בעקיפי' הוה כמרויח ברויח מבחוץ ולא כמציל את שלו שהרי בדין חייב למלך אלא שמרויח בתחבולתו ריוח מבחוץ ולזה לא התירו כלאים ולא לגדור /לנדור /והכסף משנה תמה על הרמב"ם מ"ט לא יהי' מותר להפקיע וכו' משנה למלך שם כיון דדינא דמלכותא דינא ומלכא אמר שלא להבריא א"כ אסור לבוא בעקיפי' כי זה בכלל דינא דמלכותא אלו דבריו ז"ל וצ"ע אם יאמר המלך שלא לבוא על שום ישמעאל בעקיפי' וכי נאמר בזה דינא דמלכותא דינא הלא מדין תורה מותר לבוא בעקיפי' וא"כ ה"ה אם יגזור על שלו שלא יבואו על המלך בעקיפי' נמי אין זה בכלל דד"ד אבל יתכן יותר לפמ"ש לעיל דרמב"ם דס"ל אפי' במלכי ישראל הדין כן ע"כ ס"ל כהרמב"ם דאפי' במסי' וארנוני' נמי הטעם משום ברצונם קבלו ומחלו ולזה יש קצת מקום לומר שזה בכלל קבלתם ומחילת' שלא להבריא ועדיין צ"ע.

והנה הא דפשיטא לשמואל דינא דמלכותא דינא נ"ל שרשו בנוי אהא דשמואל שבועות ל"ה ע"ב ומאתים לנוטרים את פרוי ע"ש דלאו דוקא קטלא אלא לרבותא נקיט אפי' אי צריך למקטל כגון למלחמותיו כמ"ש תוס' שם כיון דצורך נטירת הכרם הוא היינו תיקון המדינה שפיר דמי כש"כ ממונם אפי' בשעת שלום לצורך הנהגה שפיר דמי והא דחד משיתא דהיינו חומש מלבר מאתים מאלף בנוי על חק יוסף החמישית לפרעה וארבע הידות ליושבי הארץ כנלע"ד דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. נעייל להא דידן דלא מיבעי' דהתיקון שתיקנו שרי הקומידאט שאינינו נגד דין תורה אלא כתורה עשו ואלו באו לפנינו היינו גם כן מתקנים כן הא דלא יתרבו הסרסורים יותר ממה שראוי לפי העיר והמסחר כדי שיכולים להתפרנס ולא יפסקו חיותא זה לזה וכן הוא בכל מדינות מלכותו שיש מספר ומפקד לכל מיני אומני' כמה יהי' בעיר מאותו אומנו' ולא יפסידו זע"ז ומכ"ש בסרסרי' שתקנה הוא בכל העירו' גדולות שהם מושבעי' מהמלכות ושזולתם אסורי' לסרסר ושיש להם מספר ידוע. ומצינו כיוצא בזה בפ"ק דב"ב בהני טבחי' ובש"ע ח"מ ס"ס רל"א וה"ה כל תקנות שתיקנו ביניהם דלא למיפסק חיותא וכתב לי' במהרי"ק ומייתי לי' ג"כ מהרשד"ם ס"י ת"ז אף על גב דמן הדין כל השייך בכרגא דהאי מלכות אין כח ביד בני העיר לאסור עליהם מו"מ באותה העיר מ"מ אם ראו בני העיר דפסקו חיותא טובא מותר להם להשתדל אצל השר לאסור עליהם גם שהוא שלא מן הדין ע"ש וה"ה ומכ"ש הכא.

Dayan Yaakov Rappaport

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא הלכה ג-ה

גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל, וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען האדם עליה ולא תפול, וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנ' ולא תשים דמים בביתך, ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנ' השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות.

שו"ת בנין ציון סימן קלז

על דבר שאלתו דמר נ"י באשה שכל פעם שילדה קשתה לילד והיתה בסכנה גדולה ונמלטה בחסד הקדוש ברוך הוא אבל מעתה אמרו הרופאים להבעל שישמר לבל יקרב עוד אל אשתו כי אם תתעבר עוד ותלד אין מזור ורפואה ותמות בודאי ושאל האיש ברוח נשברה ובמר נפשו אם מותר לו לשמש עם אשתו במוך לבל תתעבר כי אף שקיים כבר מצות פרי' ורבי' בבן ובת עכ"ז יצרו תקפו לבלתי שבת גלמוד ויבא לידי איסור וגם כדי לקיים מצות עונה.

תשובה - גרסינן יבמות (דף י"ב) ג' נשים משמשות במוך קטנה מעוברת וזקנה /ומניקה/ קטנה שמא תתעבר ושמא תמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול את בנה וימות וכו' דברי ר"מ וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שומר פתאים ד' ופי' רש"י משמשות במוך מותרת לתת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות כדי שלא יתעברו עכ"ל והוכיחו התוספ' מזה דשאר נשים אסורות משום השחתת זרע ור"ת אומר דלפני תשמיש ודאי אסור ליתן מוך דאין דרך תשמיש בכך והרי הוא כמטיל זרע על העצים ועל האבנים כשמטיל על המוך אבל אם נותנת אחר תשמיש אין נראה לאסור דהאי גברא כי אורחי' משמש והאשה שנותנה אח"כ מוך לא הוזהרה אהשחתת זרע כיון דלא מפקדה אפרי' ורבי' ומשמשות במוך דקתני הכא היינו צריכות לשמש במוך עכ"ל וכל זה לר"מ אבל לחכמים דאמרו דמשמשות כדרכה ומן השמים ירחמו בין לרש"י בין לר"ת אסורה ליתן מוך קודם תשמיש וכוותייהו פסקינן. אמנם אם מותר ליתן מוך אחר תשמיש לשאוב הזרע בזה יש פלוגתא בין הראשונים דלר"ת שרי כמו שכתבו התוספ' בשמו דאשה אינה מצו' על השחתת זרע אבל דעת רש"י נראה דגם זה אסור דאל"כ למה אמרו חכמים משמשת כדרכה והולכת נהי דס"ל דאסורה לשמש במוך הרי יש תקנה שתתן מוך אחר תשמיש ולא תצטרך לסמוך על

רחמי שמים אלא ע"כ דלרש"י גם זה אסור וכן נראה מדברי הריטב"א הובאו בש"מ בכתובות (דף ל"ט) שכתב לשיטת רש"י דאע"ג דאתתא לא מפקדא אפרי' ורבי' אסורה להשחית זרע בעלה וכו' אבל להשחית זרע הראוי להוליד ולאבדו במוך אסור אפילו לדידה ואפילו הי' המוך מונח בשעת תשמיש עכ"ל ומדכתב ואפילו הי' המוך מונח בשעת תשמיש משמע דכל שכן אחר תשמיש דמאבדה הזרע בידיים אכן מדעת הרא"ש שהביא בש"מ שם /כתובות ל"ט/ נראה שמסופק בזה לשיטת רש"י אם דעתו דאשה מצו' בהשחתת זרע דאז אסורה אפילו אחר תשמיש או אם דעתו לבד דאסורה להשחית זרע האיש דאז רק אסורה ליתן מוך קודם תשמיש אבל לשאוב הזרע לאחר תשמיש שרי.

והנה כל הראשונים הרמב"ן והרא"ה ותלמיד הרשב"א והריטב"א נטו מפ"י רש"י משום דקשיא להו דאי הפי' מותרת לשמש א"כ לחכמים דאמרו מן השמים ירחמו אסורה לשמש במוך משום השחתת זרע ואמאי כיון דמן השמים ירחמו שלא תתעבר א"כ ליכא השחתת זרע וכן קודם הזמן דאמרינן משמשת כדרכה ואמאי אסורה לשמש במוך כיון דלא תתעבר ולענ"ד יש ליישב זה דאטו השחתת זרע תלי בעיבור דא"כ עקר וסריס שאינו ראוי להוליד יהא מותר להשחית זרעו ועוד דזרע שאינו יורה כחץ דאמרינן בנדה שאינו מוליד יהי' מותר להשחיתו ועוד דלפי מה שכתבו התוספ' ביבמות שם ובסנהדרין (דף נ"ט) וכן בנדה (דף י"ג) תלי איסור השחתת זרע בציווי פרי' ורבי' וא"כ מי שקיים פרי' ורבי' כבר בבב ובת יהי' מותר להשחית זרע וח"ו לומר כן אלא ודאי איסור השחתת זרע הוא איסור לעצמו אפילו אם הזרע אין ראוי להוליד ואם אין צריך להוליד ורק שאינו במי שאינו מצו' על פו"ר והן אמת שלא מצאנו אזהרה מפורשת לאיסור הגדול דהשחתת זרע ובחידושי לנדה כתבתי שאולי האזהרה היא מלא תשחית כמו שיש בכלל אזהרה זו לחבול בעצמו או שהלכה למשה מסיני היא אבל עכ"פ לענ"ד לא תלי בזה שיהי' הזרע ראוי להתעבר ממנו ולא באשה זו דוקא ולכן ל"ק קושיא זו על רש"י אבל ביותר קשה מה שהקשו הראשונים עוד על רש"י דאיך אמרינן משום השמים ירחמו דלמה לא מותר לשמש במוך משום ספק סכנה ומה שכתב מר נ"י על זה כיון דרובא דרובא לא מתעברות לא חיישינן מלבד שאין זה רוב מבורר בלא"ה לא מהני דהרי כלל בידינו דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב וכמובא בא"ח סי' שכ"ט ואפילו למיעוטא דמיעוטא חיישינן כדמוכח ממה דאמרינן שם נפל עליו גל ספק הוא שם וכו' אף על גב דאיכא כמה ספקות מכ"מ מפקחים ולכן קשה זה מאוד אמנם לא ידעתי למה הוקשה קושיא זו לפי' רש"י דוקא הלא גם לשיטת ר"ת קשה כן כיון דלר"מ מחוייבת לשמש במוך משום ספק סכנה איך התירו חכמים לשמש שלא במוך ולכנוס בספק סכנה ולא עוד אלא דלענ"ד לשיטת ר"ת קשה זה עוד יותר דזה ודאי שנתינת מוך אחר תשמיש מהני ג"כ שלא תתעבר לא בלבד לשיטת ר"ת דכל הפלוגתא היא בנתינה לאחר תשמיש אלא גם ע"כ רש"י מודה בזה כדמוכח ממה שכתב בכתובות (דף ל"ז) אמה דאמרינן אשה מזנה משמשת במוך כדי שלא תתעבר נותנת מוך לאחר בעילה ושואבת הזרע עכ"ל ומה שכתב רש"י דג' נשים משמשות במוך קודם תשמיש צ"ל כיון דמשום סכנה הוא חיישינן שמא תתעבר ע"י שיקלוט הזרע מיד קודם שתשאוב אותו אף על גב דלא שכיח הוא ולכן להך שיטה שכתב הרא"ש דגם לרש"י מותר ליתן מוך אחר תשמיש דאינה מצו' להשחית זרע האיש י"ל דכיון דיש לה תקנה ליתן המוך אחר תשמיש דמהני ג"כ ע"פ רובא דרובא לכן סמכו רבנן על מן השמים ירחמו

כיון דאין בזה סכנה מבוררת עוד אבל לפי ר"ת דכל הפלוגתא היא רק אלאחר תשמיש דלפני תשמיש גם לר"מ אסור וא"כ קאמרי רבנן דאפילו לאחר תשמיש ל"צ ליתן ובזה קשה ביותר איך תכנוס לספק פקוח נפש והנלענ"ד דטעמא דרבנן דאע"ג דכלל בידינו דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ואין הולכין בפ"נ אחר הרוב זה דוקא ביש ודאי סכנת נפש לפנינו כגון בנפל עליו הגל דאז חוששין אפילו למיעוטא דמיעוטא אבל בשעתה אין כאן פקוח נפש רק שיש לחוש לסכנה הבאה בזה אזלינן בתר רובא כמו לענין איסורא דאל"כ איך מותר לירד לים ולצאת למדבר שהם מהדברים שצריכין להודות על שנצולו ואיך מותר לכתחלה לכנוס לסכנה ולעבור על ונשמרתם מאוד לנפשותיכם אע"כ כיון דבאותה שעה שהולך עדיין ליכא סכנה הולכין אחר הרוב

ועוד ראי' לזה ממה דאמרינן ברכות (דף ל"ג) אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אמר רב ששת ל"ש אלא נחש אבל עקרב פוסק ופי' הרמב"ם בפי' המשניות וכ"כ הברטנורא כיון דנחש אינו נושך ברוב הפעמים אבל עקרב שמנהגו לנשוך תמיד פוסק והלא יקשה מה בכך דהנחש אינו נושך ברוב הפעמים הרי אין הולכין בפ"נ אחר הרוב אע"כ דה"ט כיון דכן אין כאן סכנת נפשות וזה לענ"ד ג"כ טעמא דרבנן כיון דבעוד שלא נתעברה אין כאן סכנת נפשות לכן סמכינן אטעמא דמן השמים שלא תבא לידי סכנה וכל שכן דא"ש למ"ד שמא תתעבר ושמא תמות דהוי ספק ספקא שמא לא תתעבר ואת"ל תתעבר שמא לא תמות ורק ר"מ דחייש למיעוטא גם בלא סכנה ס"ל דתשמש במוך דחייש למיעוטא שמא תבא לידי סכנה. והיוצא מזה בנדון השאלה דאפילו נאמין לדברי הרופאים (מה שיש לפקפק בלא"ה לדברי הטור י"ד סי' קפ"ז) עכ"פ לא נאמין להם שבודאי תמות אם תלד דמאין יכלו לשפוט כן בודאי אחרי שהאשה כבר ילדה איזה פעמים וחיתה וא"כ לא עדיף מהא דג' נשים דג"כ איכא ס"ס זה שמא תתעבר ושמא תמות ואעפ"כ ס"ל רבנן דקיי"ל כוותיהו דמן השמים ירחמו ולא תשמש במוך ולכן ליתן מוך לפני תשמיש בין לרש"י בין לר"ת אסור אכן גם ליתן לאחר תשמיש ולשאוב הזרע לא ראיתי היתר שאף שלר"ת הותר זה מכ"מ התוספ' והרמב"ן ריש פ' כל היד חולקין עליו וכפי הנראה גם הרשב"א והר"ן שם הסכימו עמהם ואפילו רש"י אף שהרא"ש מסופק בשיטתו בזה מכ"מ הריטב"א ביבמות כתב בפי' דגם אחר תשמיש אסור לרש"י וכנראה גם מדבריו בש"מ שהבאתי לעיל עד שכמעט דעת ר"ת היא דעת יחידית בזה ומי יקל ראשו להכריע כמוהו נגד כל שאר הראשונים.

ומה שרצה מר נ"י להביא ראיה להתיר ממה דאמרינן כתובות (דף ע"ב) או שתהא ממלא ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה ומדברי הראשונים שם והאריך בדברים לענ"ד לא בלבד שאין ראיה משם להתיר אלא יש ראיה לאסור דמה דאמרינן שם ותיעבד אמר ריא"ש שתמלא ונופצת במתניתא תנא שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה כתוב בירושלמי בלשון אחר דאיתא שם תמן אמרין כגון מעשה ער ורבנן דהכא אמרין דברים של בטלה עכ"ל ופשוט שמה שאמר תמן אמרין כגון מעשה ער היינו מה שאמר רב יהודה אמר שמואל שתמלא ונופצת וקרא ליה תמן דהירושלמי נתחבר בא"י ור"י ושמואל היו בבבל ולכן הביא הריב"ש המובא בש"מ ראיה מהך דירושלמי לפרש מה דאמרינן בבבלי שתהא ממלא ונופצת רק שמפרש שמה שאמר כמעשה ער היינו שאיכא השחתת זרע ע"י שנופצת הזרע שקבלה בשעת תשמיש ולא כמעשה ער ממש שזה לא שייך בדידה וכתב הטעם שיוציא או משום דאמרה בעינא חוטרא לידה שאע"ג שאינה מצו' על פו"ר מכ"מ רוצה שיהי' לה בן או דאיכא איסור

דאע"ג דלא מפקדה אפ"ר אסור לה להשחית זרע בעלה וב' הטעמים תלי בב' השיטות שהזכרנו דלשיטת ר"ת שמותר לה להשחית זרע לאחר תשמיש ע"כ הטעם משום דבעינן חוטרא לידה אבל לדעת שאר הראשונים דאיכא איסור בדבר להשחית זרע בעלה הטעם משום איסור ופשוט הוא דלהך שיטה אפילו הבעל מוחל אסור דהיאך יכול למחול לה להשחית זרעו מה שגם לו אסור והנה בשם רש"י מהדורא קמא הביא הש"מ הטעם דאמרה בעי חוטרא לידה ומזה משמע דדעת רש"י כשיטת ר"ת דלאחר תשמיש אין איסור השחתת זרע אצלה וכמו שרצה הרא"ש לומר לשיטתו אבל מכ"מ אין ראי' דאפשר דאע"ג דהשחתת זרע הבעל אסור מכ"מ זה דוקא כששואבת במוך שמאבדת בידיים אבל כשתרוץ ברגלי' עד שתנפץ הזרע כמו שפי' רש"י על שתמלא ונופצת שהזרע מעצמו נופל ממנה אפשר שזה לכ"ע שרי ולכן כתב רש"י הטעם דבעי חוטרא אבל שתשחית בידיים ע"י מוך אולי גם לרש"י אסור אכן אפילו נימא דכוונת רש"י במהדורא קמא כר"ת מכ"מ מדלא כתב במהדורא בתרא כן משמע שחזר מזה ועכ"פ הריב"ש כתב בפ' לחד טעמא דאסור אפילו שתהי' מתהפכת ותנפץ הזרע כש"כ להשחית בידיים גם מלשון הירושלמי כמעשה ער משמע כן דהטעם משום איסור השחתת זרע וכל זה גם לאחר תשמיש דלשון ממלא ונופצת לא שייך רק לאחר תשמיש ויעיין מה שכתב המגן אברהם סי' תר"ו ס"ק ח' ומה שדייק מר נ"י שהטוש"ע כתבו בי"ד סי' רל"ה לאחר תשמיש ובאהע"ז סי' ע"ו כתב הטור שתתהפך בשעת תשמיש וחשב שיש סתירה בזה לענ"ד פשוט שמה שכתב הטור באהע"ז בשעת תשמיש היינו בעת שתעשה תשמיש אבל פשיטא דלא שייך מתהפכת אלא לאחר תשמיש וכנראה ג"כ מלשון ממלא ונופצת ונקט הטור בזה לשון הרי"ף שכתב א"ל בשעת תשמיש שתתהפך כדי שתנפץ ש"ז ולא תתעבר וראי' לזה שהרמ"א שהעתיק לשון הטור כתב שתתהפך לאחר התשמיש הרי דמפרש ג"כ דברי הטור הכי.

עוד רצה מר נ"י להביא ראי' להתיר ממה דאמרינן מגילה (דף י"ג) שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי וכתבו התוספ' וא"ת והא לא הי' שם הבחנה ג' חדשים שהרי בכל יום הי' אותו רשע מצוי אצלה וי"ל שהיתה משמשת במוך עכ"ל ופי' בטורי אבן דליכא למימר שעם אחשורוש היתה משמשת במוך שהרי איתא באגודה שדריוש בן אחשורוש שנבנה הבית בימיו הי' בנה אלא שעם מרדכי היתה משמשת במוך וא"כ מוכח דאין איסור בדבר ולענ"ד גם מזה אין ראי' כלל דאפילו נפרש כמו שכתב הט"א י"ל שהתוספ' כתבו כן בשיטת ר"ת ולאחר תשמיש שאבה במוך וכמו שפי' ר"ת הך דג' נשים משמשות במוך וא"ל דא"כ אכתי להנך שיטות דחולקים על ר"ת דגם זה אסור היאך יתורץ קושית התוספ' די"ל כיון דביבמות (דף ל"ז) איכא ב' טעמים להבחנה דג' חדשים דשמואל יליף מקרא דלהיות לך לאלקים ומשמע דמדאורייתא הוא ורבא אומר דהטעם משום גזירה ע"ש וא"כ י"ל דמ"ד שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש ויושבת בחיקו של מרדכי ס"ל כטעם דרבא ובימי מרדכי עוד לא נגזרה גזירה זו או י"ל דהנך שיטות ס"ל כהך דיעה שהביא הבית שמואל (סי' י"ג) דאפילו לשמואל הבחנה היא מדרבנן וא"כ לכ"ע ל"ק קושית התוספ' די"ל דאז עדיין לא גזרו הבחנה ולכן אפילו נפרש כפי' הט"א אין ראי' מזה להתיר אבל באמת פי' הט"א דחוק הוא בלשון התוספ' ולא ראה להמהרש"א שכבר דחה פי' זה וכתב שדחוק לפרש כששמשה עם מרדכי משמשת היתה במוך דלא התירו לשמש במוך אלא לג' נשים והקושיא שהביאה הט"א לפרש דעם מרדכי שמשה במוך שהרי הי' לה בן מאחשורוש כבר תירץ

המהרש"א שנתעברה ממנו אחר שנאסרה למרדכי כשאמרה כאשר אבדתי וכו' כך אובד ממך ששוב לא היתה משמשה במוך ע"ש ולענ"ד י"ל עוד ביישוב קושיא זו דתי /דתי' / המהרש"א דחוק כמו שהשיב ביערות דבש דהרי בשנת י"ב הי' כשנכנסה ברצון ונולד דריוש בשנת י"ג וא"כ הי' בן שתיים כשבנה ביהמ"ק לאחר מיתת אחשוורוש וזה מהנמנע אבל הנלענ"ד בזה דודאי כשנלקחה אסתר אל בית המלך תוך שאר הבתולות לא הי' אפשר למרדכי לקרב אלי' שהיתה תחת ידי הגי שומר הנשים ובבקר היא שבה אל יד שעשגז שומר הפילגשים ואיך יקרב זר אל בית הנשים והכתוב אומר מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלו' אסתר הרי דאלי' לא בא ולכן כשנלקחה אסתר אל בית המלך בשנת שבע למלכותו לא היתה צריכה הבחנה ולא שמשה במוך ואפשר שמהקב"ה הי' שנתעברה מיד שילוד בן טהור מאמו שיבנה ביהמ"ק ונולד אז דריוש בשנת שבע לאחשוורוש אכן כשנתן כתר מלכות בראשה וישבה בבית המלכות לבדה אז הי' באפשרי שיקרב מרדכי אלי' ולכן כתיב כאשר היתה באמנה אתו שממנו נדרש שהיתה יושבת בחיקו של מרדכי אחר שכבר מלכה ומאז והלאה שמשה במוך עם אחשוורוש וזה כוונת התוספ' לפענ"ד אבל עם מרדכי לא שמשה במוך דלא הותר כמו שכתב המהרש"א מכל הנ"ל נראה שאין להתיר לשמש במוך. אכן מה שמצאנו באשת ר' חייא ביבמות (דף ס"ה) ששתתה כוס של עיקרין מפני צער לידה בזה אולי תמצא גם האשה הזאת תקנה לעצמה ואף על פי שיש מהפוסקים אחרונים שפקפקו גם בזה מפני חשש סירוס באשה מכ"מ אין זה רק חשש בעלמא וכה"ג במקום סכנה ודאי אין צריכה לחוש.

שוב אחר כתבי הדברים האלה מצאתי בשו"ת חתם סופר חלק י"ד סי' קע"ב שנשאלה שאלה זו ממש לפניו והשיב שלהיות המוך בשעת תשמיש אין להתיר כלל אך אחר התשמיש אפשר שיש להקל ברצון בעלה גם הביא הראי' מתוספ' מגילה שאסתר שמשה במוך מפ'י הט"א ודחה פירושו אכן הקושיא היאך ילדה לדריוש נדחק ביישובה. והנלפענ"ד כתבתי, הקטן יעקב:

To see the [שם אריה click here](#)

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עו

אם יש איסור בעישון סיגריות.

הנה ליתן כלל להא דאמרו שומר פתאים ה' בשבת (קכ"ט ע"ב) ובנדה (מ"ה ע"א) בשני דברים שאיכא בהם חשש סכנתא ולא זהירי בהו, אף שודאי בסתם חשש סכנתא אסור לסמוך ע"ז אף אם יזדמן כה"ג בדבר שיש בו חשש סכנתא ולא זהירי בהו אינשי, נראה פשוט דבדבר דאיכא הרבה שלא קשה להו לבריאותם כלום כגון הרבה מיני אוכלין שהאינשי נהנין מהם ביותר כבשרא שמנא ודברים חריפים ביותר אבל קשה זה לבריאותן של כמה אינשי, ליכא בזה איסור מלאוכלן מצד חשש סכנה, מאחר דהרוב אינשי לא מסתכנין מזה. ועיין ברמב"ם פ"ד מדעות שנקט שם עיני אוכלין ומשקין הטובים לבריאות הגוף והרעים לבריאות הגוף ולא כתב בלשון איסור לא מדאורייתא ולא מדרבנן שאסרו חכמים, כדכתב בהסרת מכשול שיש בו סכנת נפשות בפ"א מרוצח ה"ד

שאסור להניחו ומחוייבין להסירו אפילו שהוא חשש רק לעצמו מעשה דקרא דהשמר לך ושמור נפשך ובלאו דלא תשים דמים, וכשאיכא רק חשש סכנה אסרו מדרבנן ומכין מכת מרדות (שם /רמב"ם פ"ד מה' דעות/ בה"ה) וחשיב פרטי הדברים ע"ס =עד סוף= הפרק וגם בפ"ב, אלא כתב רק הקדמה מסברא בעלמא בראש הפרק /רמב"ם פ"ד מה' דעות/ הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי א"א שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק עצמו, והוא משום דעל כל הדברים האלו שפרט אותם לא שייך לאוסרן ממש מאחר דהרוב מהן עניני הנאה הן ולרובא דרובא דאינשי לא מזיק להו כלום ואיכא הרבה מהן שא"א להזהר בהו להרבה אינשי שטרידי בפרנסתן ואיכא הרבה שלא שייך שיזהרו בזה עניים שמרויחין רק מה שמצומצם לכדי חייהם שלכן לא שייך לאסור אלא רק לעורר להעלמא במה שידעו איזה דבר הוא טוב ואיזה דבר הוא רע וליעץ להם כהלשון שנקט הרמב"ם שם /פרק ד' הל' דעות/ בכל הפרק. ולדברים כאלו דמי עישון סיגריות שאלו הרגילין בזה נהנין מזה מאד ומצטערין כשאין להם סיגריות עוד יותר מחסרון מיני אוכלין טובים, ואף יותר מחסרון אוכלין לגמרי לזמן קצר, והקלקול לחלות מזה הוא עכ"פ רק מיעוט קטן וכ"ש להחלות מזה בסרטן (קענסער) ובעוד מחלות מסוכנות הוא קטן ביותר דאף שמע"כ ראה הרבה חולים שמע"כ שהוא רופא ונמצא בבית החולים ורואה כמעט בכל יום חולים בסרטן הריאה והגרונן וגם באיברים אחרים שנמצאו יותר באלו שמעשנים סיגריות, וכן הוא נמי גם בשאר בתי חולים, מ"מ ודאי כל החולים הנמצאים בבתי החולים וגם בצירוף אלו שלא באו לבתי החולים הוא מיעוטא לגבי אלו דעלמא שנמצאו בבתיהם שלא נחלו כלל, ובחשש כזה אמרינן שומר פתאים ה'.

אבל ודאי מן הראוי לכל איש ובפרט לבני תורה שלא לעשן מאחר שהוא חשש סכנתא ואין בזה שום תועלת וגם הנאה לאלו שלא הורגלו בזה וממילא ודאי אין להתרגל לזה ולא יניח אדם לבניו הקטנים שיתרגלו בזה אף אם הוא עצמו נתרגל, וגם בלא ענין חשש הסכנה הזה יש לאסור להתרגל בזה דהא ודאי אין להמשיך עצמו לרבוני תאוות והנאות, אלא אדרבא מהראוי לכל אדם למעט עצמו מתאוות ותענוגים יתרים.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן נט

כן הוא כשיוצא לדרך שהוא ספק שאפשר שיארע שם איזה סכנה ומ"מ הכריע לילך מפני צרכו או אף לטייל שמותר מצד החשש סכנה משום שהוא חשש רחוק טובא, לא ילך בלא המלכה בקונו שאף שהכריע לצאת ולא לחוש לשמא יארע לו איזה סכנה לא יאמר שלכן לא יתפלל בברכה מספק קטן כזה אלא יתפלל לקונו כמו שהוא ספק ממש שצריך לימלך עוד בדבר, משום שלהתפלל שהשי"ת ישמרהו צריך אף בשביל חשש רחוק טובא.

שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן לז

מה שהביא דבשו"ת רע"א (סי' ס') כתב "דלא בעי סכנה ממש או ספק סכנה אלא שאיכא כאב וצער טובא ואפשר על צד הריחוק אחת מני אלף דיצמח מזה סכנה, דאף דאין אנו דנים אותו בכלל סכנה או ספק סכנה, מ"מ כיון דאיכא צד אפשרות לבוא לזה קורא בלשון סכנה", וכע"ז ברש"י (שבת מ"ה ע"א) שפירש דשעת הדחק

היינו שעת סכנה, גם התוס' פירשו כן עיין שם ובדף כ"א ע"ב. ומה שהעיר דמ"ט קורא לסכנה שעת הדחק, עיין במג"א סי' רע"ט סק"א ובמחה"ש שיש בזה נ"מ לדינא עיין שם, (עכ"פ חזינן שם דאם אין רגילים "כל כך" לחפש בבתים אין זה חשיב ממש כסכנה).

חשוקי חמד נדה דף לח עמוד א

רופאים הרוצים לזרז את הלידה בשבת, כי יש אחוז קטן שהולד יסתכן

שאלה אשה בחודש התשיעי להריונה באה לבית החולים בערב שבת, והתאכסנה קרוב לבית החולים, כי חששה אולי תצטרך ללדת בשבת, ולא רצתה לחלל שבת, אמנם כתב מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א בקובץ תשובות (ח"א סימן מג) שמן הדין לא חייבת יולדת להעביר מקום מגוריה על יום השבת, ולהמצא בקרבת מקום בית חולים, על אף שקיים חשש שמא יגיע זמן הלידה ביום השבת ויצטרכו לחלל שבת, ומה שאמרו חז"ל בנדה דף לח ע"א חסידים הראשונים לא היו משמשיין וכו' כדי שלא יבאו נשותיהן לידי חילול שבת, משנת חסידים היא, ודאי גם במקרה דנן העושה כן תבוא עליו ברכה, אבל כאמור אינה חייבת, עכ"ל. אולם האשה היתה חסידה, ורצתה לעשות הכל כמשנת חסידים.

והנה באמצע השבת הרגישה קצת צירים, ולכן הגיעה לבית החולים לבדיקה, הרופאים בדקו אותה, ואמרו לה אנו רוצים לעשות זירוז, כי יש קצת סכנה לולד, שאלה אותם האשה כמה אחוז סיכון, אמרו לה אחוז קטן מאד, אמרה להם הרי אני מתענה שבת שלימה מחוץ לביתי, כדי לא לחלל שבת, והנה כעת אתם רוצים שאלד בשבת, ויצא מזה חילול שבת, אני רוצה לקחת את הסיכון הקטן, ולהמתין עד מוצאי שבת, האם מותר לה לקחת את הסיכון הזה?

תשובה לכאורה דברי האשה יש לזה טעם, שבלידה יש חילול שבת, למרות שזה פיקוח נפש, שהרי נאמר במסכת נדה דף לח ע"א חסידים הראשונים לא היו משמשים מטותיהם אלא ברביעי בשבת, שלא יבואו נשותיהן לידי חילול שבת. ועל פי זה כתב בספר חסידים (סימן תשצג): מי שאשתו מעוברת והגיע חודש התשיעי, יתפלל שלא תלד בשבת, שלא יחללו שבת. וכן על בתו וכלתו. ואחד היה מתפלל במנחה בערב שבת שלא תפול דליקה בשבת, ושלא תלדנה הנשים בשבת, עכ"ל.

ולכאורה יש להקשות לדעת המהר"ם מרוטנבורג והתשב"ץ (ח"ג סימן לז) הסוברים שהותרה שבת בפיקוח נפש ואין כל סרך חטא כשמחללים שבת להצלת נפשות, אם כן למה נמנעו ממצות עונה מחשש חילול שבת. וכעין זה תמה המהרי"ץ חיות בסוגייתנו, על הרמב"ן (הובא בר"ן בשבת, ובשו"ע או"ח סימן רמח) הסובר שמותר להפליג בים ג' ימים לפני השבת, אף על פי שעל ידי כך יצטרך לחלל שבת. אם כן למה נמנעו מלקיים מצות עונה מחשש חילול שבת בלידה, הרי מותר להפליג לכתחילה בים, למרות שעל ידי זה יבוא לידי חילול שבת.

ואפשר לתרץ דחסידיים הראשונים חששו שבשעת בהלה כשעוסקים בהצלה עלולים לעשות גם מעשים שאין בהם צורך, ולכן נמנעו מלשמש מטותיהם, אבל בשאלתנו אשה זו יתכן שלא יחללו עליה שבת. ועוד אפשר ליישב שאלה זו על פי דברי הריטב"א בסוגייתנו שכתב: "והא דאמר בפרק מרובה, אשר פריו יתן בעתו זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת, אינה כשיטת חסידיים הראשונים", וא"כ אפשר שמהר"ם מרוטנבורג והרמב"ן סוברים שאין הלכה כחסידיים הראשונים. [ועיין מש"כ בפתיחה לספר תורת היולדת].

ובנידון שאלתנו נראה שיש לשאול את הרופאים כמה אחוזים יש שהוולד יבא לידי סיכון, אם הסיכון עשרה אחוז, הרי זה מיעוט המצוי, ואסור לה להסתכן, כמו כן חמשה אחוז, הרי זה נחשב למיעוט סכנה, ואסור להסתכן, ודוקא תפילות מותר להתפלל כדי למנוע את הלידה בשבת, אבל אם יש חשש ואפילו חשש רחוק לסכנה, ודאי שצריך לעשות את הזירוז בשבת.

אמנם אם הסיכון הוא פחות מחמשה אחוז, נראה שבאחוז קטן כל כך מותר לה לקחת סיכון זה, כדי להיות מהחסידיים שלא יבואו על ידם לחלל שבת.

שאלות ותשובות סימן כו כז

מפיק מקרא דלך אח דמכס לנפשותיכם חדרוש די"ל דקאמרי הש"ס צ"ק ז"ל ע"צ דחין ללמוד מזה לחבלה דקטלה שאני - קן י"ל דשאני לכנס למקום סכנה מלקטול אח עלמו :

אך דלפ"ז קשה דלמה כחב הרמב"ם שם צה"ל רוצח והמחבר דמכין אוחו מכות מדרות - ולמה לא ילקה מלקוח - דהרי צפ"ו מה"ל סנהדרין פס"ד דהמקלל אח עלמו לוקה שנאמר השמר לך ושמור נפשך ודלתי' בשבועות שם דהשמר הו"ל ל"ת ח"כ גם במסכן נפשו דמפיק ג"כ מהא דהשמר לך למה לא ילקה - ולרין לומר דדוקא בהגך דלסרו חכמים משום סכנה דלתי' החס כגון לא ישחה בלילה מן הגהרות ואגמים שמה ילבב עלוקה - וכן דברים שאסרו משום גלוי וכה"ג דהוי רק משש סכנה צוה מכיס רק מכות מדרות אבל בנכנס למקום סכנה צורה ומסכן נפשו כגון בקיר נטוי וגשר רעוע י"ל דלוקים ע"ז ג"כ מקרא דהשמר לך כנ"ל דהוי ל"ת כמו במקלל עלמו :

שוב ראיתי בלבוש שכתב דהגך קראי דהשמר לך ושמור נפשך הם רק אסמכתא בעלמא דפשטא דקרא לאו להכי אחי - ודבריו תמוהים - דהא דרש"י מהך קרא בשבועות שם לענין מקלל דלוקה - וכן בצרכות שם דהשר אחר לו מהגך קראי והכתיב צהורהכס וכו' דמבואר דפשטא דקרא להכי אחי - ומש"ש דיש ללמוד מקרא דלך דמכס לנפשותיכם - כב כחבתי דחין ללמוד מזה דקאמרי הש"ס צ"ק ז"ל דשאני קטלה - די"ל דוקא להכוב ח"ע אסור - לכך למוד רק מקרא דהשמר לך :

סימן כו

בענין מה דאיתא במ"י ק"י ס"ה בהג"ה כמה דברים האסורים משום סכנה וז"ל :

ובן יתיר מכל דברים המביאים לידי סכנה כי סכנתא ממירא מאיסורא - ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור וכו' - ועיין צה"מ ס"ה הכ"ז שכתב ג"כ המחבר ז"ל הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנה נפשות וקלחא נחבארו צפור יו"ד ס' ק"י ועוד יש דברים אחרים וכו' וכל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם ואמר הריני מסכן בעלמאי ומה לאחרים עלי צדק מכין אוחו מכות מדרות - והוא מהרמב"ם פ"ח מה"ל רוצח ושמינת נפש ופ"ב שם עי"ש שמהי דברים אלו שכתב המחבר והרמ"א כגון וצח"מ שם - וכתב בסמ"ע שם סק"ב הרבה דברים אמרו וכו' מכתובי השמר לך ושמור נפשך מהך מבואר דהוא איסור דלורייתא לכנס בסכנה - וראיתי בבאר הגולה שם ש"ין עמ"ס המחבר ומכין אוחו מכות מדרות ז"ל סבירא ליה דהס מדרבנן ואהמכיריה אקרא כדלעיל ס"ח ומ"מ מכין עליהם כמו שאר מטה דרבנן - ח"נ קים להו שהס מדלורייתא ואין לוקים עליהם כדאשכחן בח"י שיעור דאסור מן החורה - ואין לוקים עליו צ"י ב"ד ס' ק"י עכ"ל - ושנה בזה שגיאה גדולה כי הב"י שם לא כתב כן בס' ק"י רק על דברים שאסור לחלול משום כל השקלו שכתוב שם וע"ז כתב כנ"ל דלפטר מדרבנן - או כדן ה"י שיעור - ולא על דברים שאסרו משום סכנה עי"ש צ"י - והבאה"ג סבר דזה קאי על דברים האסורים משום סכנה - וזה עיני דמוכח שם - אבל דברים האסורים משום סכנה איכא איסור דלורייתא מקרא דהשמר לך שכתב שם המחבר ס"ח וכמו"ש הסמ"ע - ולפטר דעובר חפ"י בלא חשעה כה"ג דקרי"ל דל היכי דכתיב השמר פן ואל אינו אלא לא העשה ועיין בעירובין ז"ו ומנחות ז"ט ודף ל"ו ובכ"ה דף ו' ובה"ס שם ד"ה השמור זה מלוא ל"ת - ודומק לומר דהוי רק אסמכתא בעלמא וקרא אחי לענין השוכח דבר ח' מלימודו כדכתיב בספרא דקרא פן חשבה את הדברים כדלתי' במנחות ז"ט - שוב ראיתי כי קן מפורש בש"ס ברכות ל"ב ע"ב במעשה בחסיד ח' שהתפלל בדרך שגא ער אחד כנגדו וכו' דלמא ליה והכתיב צהורהכס רק השמר לך ושמור נפשך וכתובי וגשמרתם מאל לנפשותיכם - הרי דרשה פשוטה היא חף לחיטו יהודי - וכן הוא בשבועות ז"ו לענין מקלל עלמו דעובר בל"ת דכתיב רק השמר לך וגו' כל מקום שאמרי השמר פן ואל אינו אלא ל"ת - ח"כ נראה ודלתי דרשה גמורה הוא מדלורייתא והא דלא

והנה צ"ק ז"ל מביא הש"ס מחלוקת תנאי חי אדם ראשי לחבול בעלמו ופסק הרמב"ם פ"ה מובל ומזיק דאסור ועיין בלח"מ פ"ג מה"ל דעות מ"ש בזה - וראיתי להחוס' בשבועות ז"ו שהקשו דלמה לא מפיק גם חבלה בעלמו מהך קרא דהשמר לך או מוהשמרו מאד לנפשותיכם - ולא ידענא מאי קשיא להו - דהא הש"ס רוצה ללמוד החס מקרא דלך אח דמכס לנפשותיכם ודתי דלמא שאני קטלה - ח"כ אין ללמוד גם מהך קראי דהשמר לך ושמור נפשך או מוהשמרו מאד לנפשותיכם - די"ל דדוקא בדברים הגוגעים לנפש כגון סכנה נפשות וכן בקללה דמקלל אח עלמו - אבל בחבלה דהוא רק לער וכאז ב"א מאבדיו חין ללמוד מזה - ולכך לומר רק מזיר דקרא חוטא על ש"ע ח"ע מן היין כנ"ל פשוט - ועכ"פ יאל לנו מ"ז ללסכן נפשו הוי ל"ת מן החורה רק בדברים שאסרו חכמים מחשש סכנה לוקים מכת מדרות - ועיין בהב"ש ס' י"ג סק"ב מ"ש בזה :

אכן המיה לי מאד על הרמב"ם והסור והנחבר שלא כחבו רק דברים אלו שאסרו חכמים משום סכנה והשמיעו הרבה דברים שנזכרו בש"ס דהוי סכנתא - וכמו שהעתיק הרבה מהם צפר"ח בס"י זה - וכן העתיקם הרב מהר"י אבוהב במטרת המאור נר ו' ע"ג וכהנה עובי - וגם דין זוגות המוזכר בער"פ ג"כ לא הביאו אף שהקשו שם למה היקנו ד' טעות הא הוי זוגות ע"ש - ונהי דמסיק החס דמאן דלא קפיד לא קפדי בהדי מ"מ הא למיתש מיבעי וכמו"ש הרשב"ם שם - וצוהר תימא שלא הביאו הא דלתי' בשבת ס"פ מפני דסכנה להקח דס צמצו שבועות וגרו בכל עיו"ט אטו ער"ש רק הרמ"א בל"ח ס"ס הש"ה מביא זה - אבל הרמב"ם והט"ו השמיטו - וראיתי בחוס' פ' בחרא דיומא אהא דלמריין החס מדיחה אשה ידה אחת בנים ונחנת פה לחיטוק ואינה חוששת מ"מ משום שיהא וכהבו בחוס' דהוא רוח שורה על האוכל כשבל ליתן פה לחיטוק צן ד' וה' שנים והונקוהו אם לא נטל ידיו באתה שעה אע"פ שכבר נטל שחרית ומה שאין העולם מהרים עכשיו מזה לפי שאין אוחה רוח רעה שורה באלו המלכות - כמו שאין מהרים על הגלוי והזוגות עכ"ל - וכעין זה י"ל בכל הך דקאמרי הש"ס משום מזיקים או משום כשפים דחין זה מלוי בינינו והחוס' חדא מינייהו נקטו בזה - וכ"כ צפר"ח על הא דחין לשחות מים בלילי רביעיח ולילי שבתות דחין מהרים עכשיו בזה מה"ט - ומלמתי צה"ד ס' ר"ח שכתב לענין קטליה דמיה ח"מ גדולים ואנשי מעשה הגונים דלא הוי קפדי לישא אוחה - והביא בשם ח"ז דהוי ספק

אחריהם - והרב מהרש"א היה זמן רב אחריו ואיפג כמה דורות וע"ל לא לזה הרב ז"ל שלא יקראו בשמות חילו - אבל לא ידעתי א"כ מאי שהדוהיה להגאון מהרש"א - ואפשר שהדוהיה היה שלא לזה רק לבניו ולא לדורות הבאים אחריהם - ועכ"פ לא ידעתי מקום להקל שלא לחוש לזוהר הרב ר"ח ז"ל כי קשה לסמוד על המעשה הג"ל מעדות הגאון מהרש"א - אחרי שלא ידענו על נכון טעם הדבר :

וראיתי בגודע ביהודא תניינא חלק האה"ו סי' ע"ט שגשאל על מי שרואה לעשות שידוך הגון עם בן סורה ויחסן רק' שיש קפידא ששם החתן כשם אבי הכלה - אשר מלך נוואח הג"ל אין לזווגם והשיב להחיר - כי הגאון ז"ל לא לזה רק לבניו וז"ל וכיוצא בזה אט מולחין לרבנו יהודא החסיד ז"ל בצוואה שלו דברים שכמעט אסור לנו לשומעם כי הוא אומר שלא ישא בזה אחותו ובגמרא אמרו שהוא מלוא - הוא אומר שלא ישא אב ובנו שתי אחיות ור"פ ובנו נשאו שתי אחיות בנות של אבא סוראה הוא אומר שלא ישאו ב' אחים שתי אחיות ובגמרא שמונים זוג אחים הכהים נשאו שמונים זוג אחיות כהנות וארי צנחי דר"ח היו נסיכי לרמי ולמר עוקבא בר ממי - וכיוצא בזה בצוואה ההוא - ואם היה החסיד מטה לוואה זאת לכל ישראל הרי הוא סוחר דברי התלמוד והיה אסור לנו להקבל דבריו כלל אבל האמת כי החסיד לרשו אחריו לזה לרורי דוהיה כי ראה ברוח הקודש שרשו לא ילנה ביווגים כלה ובה חייב סוחר דברי התלמוד שהוא על הכלל ודברי החסיד הוא על הפרט עכ"ל - לכן שמעתי רבים אומרים כן דהטוואה לא היה רק לבניו - ולכן אין מוששים לכל מה שנכתב עם ויש להם האג גדול המסייע להם הוא הגאון הג"ל - ובאמת הרוואה בצוואות הג"ל - יראה שאין לומר כן כי במקום שהוא רק לבניו כתב כן בפירוש - ובמקום הגאון סתמא קאי על כל אדם - וכמו הא דלא ידור כהן וכו' דח"ל לומר לבניו דהרב ז"ל לא היה כהן - וראה לזה דהרמ"א בסי' י"א לענין שמיטה אווחת בטבת ושבת ובסי' קע"ט בתרנוולת שקרא גבירי מביא דבריו - נראה דלכ"נ נאמר :

אמנם מה שחמה בנ"ב עמ"ש בצוואה הג"ל שלא ישאו ב' אחים שתי אחיות שגמלא בש"ס שנשאו - ומה מוכיח דהחסיד ז"ל לא אמר רק על הפרט לבניו ובש"ס נאמר על הכלל - חינו מוכרח דיכולים אנו לומר להיפך דהחסיד ז"ל דבר על הכלל - ובש"ס דמצינו דנשאו הוא הפרט קראו וידעו בחילו דאין לחוש אם ינשאו כי בודאי חכמי הש"ס ראו וידעו יוהר מהרי"ה ז"ל - אבל בשאר אנשים אין לישא - כי בודאי לא על הכלל כולו ילא רק דלפעמים יכול להזיק ויש בזה מיוחד כמו שיהבאר לקמן בדבריו - ועוד דלפ"מ דחיהא לפנינו כתוב בצוואה הג"ל בפירוש דהוא לבניו עיי"ש אות ל' :

אכן החמיה העטמה שיש על דבריו הוא רק ממה שכתב שלא ישא בזה אחותו ובש"ס נאמר להדיא דהוא מטה - עיין בימות ס"ב וסנהדרין ע"ז וכו"פ הרמב"ם הל' א"ב פ"ב הלכה י"ד ובאה"ע"י סי' ב' - ועוד אבי מוסיף להקשות דאף אם נימא דרק לבניו לזה כן מ"מ קשה דהא כיון דהוי מלוא ח"כ אין לחוש עוד לסכנה דשומר מלוא לא ידע דבר רע וכדחיהא בח"י סי' תנ"ה לענין דאין לשפוך מים שנשאו למלוא מלוא בשביל מה או תקופה הגופלת מאוס דשומר מלוא לא ידע דבר רע - ודבר זה הובא בב"י בשם המרדכי שכ"כ בשם הר"י החסיד הג"ל בעגמו וע"ש בנ"ז - (ומלאתי בס' עיקרי דינים שביא בשם תשובה נרוד הכסף שכתב דיש לחוש לזוואות חלו אף במקום מלוא והוכיח כן מהא דבת אחותו ויחבאר לקמן בדבריו) :

אכן נראה לע"ד לתרץ דברי הרב ז"ל דלא יקשה עליו כנ"ל ואלא יהיו דבריו סותרים לדברי הש"ס כלל - ע"פ מה דחי' בימות ל"ט ע"ב ובכמה דוכתי ברשאוה שהיו מחכונים לשם מלוא אמרו דמלוא יבוס קודם למלוא חליטה - עכשיו שאין מחכונים לשם מלוא אמרו מלוא חליטה קודמת ועיין באה"ע"י סי' קס"ה ס"ח - א"כ ח"ש ד"ל הא דשומר מלוא לא ידע דבר רע הוא רק כשמתכוין לשם מלוא - אבל כשחייבו מתכוין לשם מלוא ח"ש"ג דחיה בזה אחותו לא הוי שומר מלוא - ולכן

ספק חששא וכתב דאפשר דאהני מילי דח"ו סמכו עלמא ולא חיישינן לספק חששא כמו שאין אנו נוהרים מכמה מילי דלוחירו רבין עליהן משום השא סכנה משום שומר פחלים ה' וכי הלי גוגא אחרינן בפי' מפנין לענין הקזה דס בשאי דקאי מלדים - ור"פ אי שייך למימר האי טעמא שומר פחלים לח"ח שידוע ומכיר ומוכר למופלא בדורו ואפי' בחינה דעלמא קשה הדבר לדרד כ"כ להחיר - הואיל ואיכא חשש סכנה כדאמר פרק אין מטמדיים פרוקא לסכנתא בחמיה עכ"ל - הרי שגם הוא עמד בזה בזה שאין אנו נוהרים - ומ"ש דבח"ח שידוע ומכיר ל"ע אי שייך שומר פחלים ה' - י"ל דעשה אין לנו דין ח"ח לענין זה דכיון דבהרבה דברים נשתנו הזמנים ולא שייך עשה לחוש כמו בשיבתא שכתבו החס"י כן יש לספק בכל החששות הנזכרים בגמרא - ואין אהנו יודע עד מה - ושייך לומר שומר פחלים ה' - אף כ"ו דחוק מאלד לבא במשפט על כל נעלם - ולגוד אומר שעה אין בזה סכנה - ומי בא עד תכלית וסוד הדברים האלה הנגבזים ונעלמים מעיינינו ומעייני שכלנו - וביוצר הימה על הרמ"א ז"ל שביא בסי' זה ענין התקופה דיש סכנה לשהות שים אף שד"מ בעלמו הביא דעת החכם אכן עזרא ורב האי גאון בתשובתו לאנשי קיראן דהוא נחוש בעלמא בעבור שהוא תחלה תקופה אין רוים לשהות מים שימלאו בהם ע"כ יוכלו עיני מחיקה ע"ש - ועכ"ל השש להסבירים דיש בזה סכנה - ועיין באו"ח סי' תנ"ה וכן לפיל בס"ס י"א הביא מ"ש בשם ר"י חסיד דאין לשחוט אווחת בחודש טבת ושבת אם לא יאכל ממנה פ"ט - הרי שחשש לכל החומרות בחשש סכנה - ולמה לא הביא הדברים הגאונים בש"ס מחשש סכנה - וגם בזמנינו קפדי סוכא לכל הדברים האלה והדומים לאלה הגמלאים בצוואה רי"ח ז"ל וזוואה ר' שטפיל עיין בש"ע קטנים שביאם בסי' זה - וכדומה לענינים חילו - ואין חיש עם על לב לחוש לדברים המזכרים בש"ס - וטעם הדבר נעלם ממנו בזה שהקילו ומזרו והקילו בזה - ובשאר חומרות בזה מחמירים מאלד - ומוששים אף לשיחות זקנות ולמה לא יחשו נדברי ח"ל עכ"פ כמו לזוואות המזכרות - לכן שומר נפשו ירחק מהם - ומלאתי ביש"ע מולין סי' י"ב צ"ל כל הבשר שכתב ח"ל ח"פ שיש חרס קדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד כדי שלא להוליח לעו על חכמים הקדמונים ולא ידעו שיש שינוי במקומות ומכ"ש בזמנים שהדורות פותחים והולכים ואם הראשונים כענינים אנו כיהושין גם מה שההירי משום רוחות כלם לא שכימי האידנא כמו זוגות ודומיהן מ"מ מה שיש לחוש מענין כשפים והיזקוה שבנופו למימה מיבעי עכ"ל - וזה נראה דעת הרמב"ם והטור והמחבר שלא כתבו כל הדברים שנאמרו בש"ס משום סכנה כן נ"ל :

והנה על זוואת הרב רי"ח ז"ל רבים ראו כן חמה שגמלא בהם דברים זרים מאלד - כמו לא ידור כהן ברענושבורג ולא אלעזר - וכן לא ידור איש ואשה באוגשבורג - לא ידור רב צהיינבורג - והנה הא דלא ידור כהן ברענושבורג אפשר דנחשש עם חיזה ספק טומאה בבית הפרס - לכן אסור לכהן לדור עם - אבל שאר הדברים המה דברים תמורים - ושמעתי מהרב המטמ הישיש מו"ה מרדכי מרגליות אבדק"ק סטנאב שהיה לו בקבלה מאצותיו - אשר בזמן הרב מהרש"א בחסיפת גדולי הדור שהיה בעת הולאתו ובחוסר היה הגאון מהרש"א ז"ל דברו על אורות זוואת רי"ח - ועמד הגאון מהרש"א על רגליו ואמר - אי מבי בניו - ובזוואה הג"ל כתוב שלא יקרא איש מרעו אם בנו לא יהודא ולא שמואל - ואי זה שמי שמואל ואם אבי יהודא - ושאלתיו טעם הדבר למה בחמה לא חשו לזוואות זקנים רי"ח - והשיב לי כך שמעתי סתם - והוא פלא בחמת - ומה שקפיד על שם יהודא ושמואל נ"ל כי הרב ז"ל בעגמו היה שמו יהודא - ושם אביו היה שמואל - והוא הנקרא ר' שמואל הגביא כדחי' בסדר הדורות בהמעשה גורא מקשידת ההפילין ובספרי סי' רמ"ד כתב כי יש עם פלוני שכל מי שנקרא אחריו לא ילית - וראה וידע בחכמתו כי לא יליתו בניו אחריו אם יקראו על שמו ושם אביו - לכן לזה שלא יקראו בנייהם על שם - ובגאון מהרש"א ואביו אפשר לא נקראו בשמות חלו על שם לכן אין קפידא בזה - דעיקר הקפידא שלא יקראו על שם - או אפשר דהזוואה לא היו רק לרעו ממש ולא לדורות הבאים

ולכן משג: לסכנה דלמלא לא ישא לשם מלוא וממילא היו סכנה דלין המלוא מבינה . דהא מה"ט אמרו דמלוא חלילה קודמת דלמלא לא יתכוון לשם מלוא אבל בש"ס שפיר קאמר דליכא מלוא לישא בה אחורו ואין לחוש לסכנתא . דהיכי דמתיין לשם מלוא ממילא אין איסור משום סכנה דשומר מלוא לא ידע דבר רע . אבל לרדן דיש לחוש דלמלא לא יתכוין לשם מלוא ואיכא ממילא סכנה כיון דלא הוא שומר מלוא . לכך ליה דלא ישא בה אחורו . ומיושבים על נכון דברי הרב ז"ל מכל הקפיות . שוב מאלף דברי הרב ז"ל בעלמו בספרו ספר חסידים סי' תפ"ח שכתב ז"ל רוב בני דומים לאחי האם ולכן אמרו הגוסא בה אחורו הוא חסיד וכמולידים בניו מבנה אחורו הכי יהיו חסידים כמותו . אבל אם יש רשע שמכוין להגאחו שהיה לו בה אחורו יפה ולא לקחה לשם מלוא זה אינו טוב ועיי"ש במפרש . הרי שהרב ז"ל חלק כן בהדיף . דאם הוא נושא להגאחו אינו מלוא וכמו"ש . ולכן שפיר ליה שלא ישא בה אחורו כ"ל דיש לחוש דיוכין להגאחו כמו ביבוס כ"ל ויש ג"כ אפשר חוזה סכנה וב"ס מייירי בגוסא לשם מלוא כמו"ש הרב ז"ל בעלמו . וכל מטעין בלוק יראה שזה אמת ברור בדברי הרב ז"ל . ובמגם חממה פלוגי בזה . ואלוה דהוא בעלמו בס' הג"ל מביא דבר הש"ס דהוא מלוא רק שמהלך כ"ל וא"כ אחי שפיר ולק"מ :

ובזה

אמרתי כמה שחלקו האחרונים לענין יבמה קטלנית דרעה הרג"ח מובה בשבועת חכ"ל סי' ה' דמותרת להתיבס ואין לחוש לסכנה משום שומר מלוא . והחכ"ל מולק פלוגי ד"ל דשכיח היזקא ע"ש ועיין בשבועת ע"כ מחלע"ל סי' ט' . והרג"ח מביא ראייה ממהאי' דפ' ד' לחין זו היא שטינו וכו' דמבואר דחף שמתו שני אנשים עכ"ל מתיבמת והחכ"ל נדחק לזהות ראייה הג"ל דמותרת משום איסור חסות חסות חסות ערוה ואסורה משום סכנה . ולפ"מ שכתבאר י"ל כן . דבאמת יבמה קטלנית אסורה ולא היא שומר מלוא מטעם דעכשו אין מכוונים לשם מלוא כ"ל . ולפ"מ אין ראייה מהך מהני' דד' לחין דהתם קאי לפ"מ שאצרו בראשונה דמלוא יבוס קודמת דהיו מכוונים לשם מלוא . ח"כ ממילא אין סכנה משום קטלנית דהוי שומר מלוא . אבל לפ"מ דלמתיין דעכשו אין מכוונים לשם מלוא לא הוי שומר מלוא ויש גם ביבמה איסור קטלנית ונכון :

אמנם

מה שאני תמה בזה . ממה שכתב בגוואה שם אוח ג"כ ז"ל וכן חילין העושה פירות ב' פעמים בשנה יש לקלף מיד ואין להניחו כלל . והענתק בחוש' מדובה שדפס בש"ס הקטנים סי' זה והוא לאו מפורש בהורה שלא לקלף חילין מאלל וכדלתיא ג"כ במכות כ"ב וב"ק ל"ח וכן פסק הרמב"ם פי' מהל' מלכים עיי"ש בכ"מ . ועיין בט"ו סי' זה שחמה על הסור והמחבר שלא הביאו דין זה בשום מקום . רק שדבריו מנומגמים שכתב ז"ל עוד מליטו שאסרו חכ"ל מפני הסכנה שלא לקלף חילין העושה פירות דחי' פי' הגולל דף ל"ח אמר רב הוא דקלף דמתיין קבא חסור למקלףיה . ואמר ר' הניחא לא שכיב שבחא ברי' חלל דקלף חלצה בלא זימנא וכו' ולמה קאמר מפני הסכנה דהא הוא לאו ולוקים ע"ז כדחי' להדיח במכות דף כ"ב עיי"ש וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל . ובפר"ח בס' זה כתב ז"ל מלבד שמטיקר הדין אין לקלף חילין העושה פירות משום בל תשמיה גרסי' נמי ב' החובל אמר ר"ח לא שכיב שבחא ברי' חלל דקלף חלצה בלא זימנא . הרי דכתב דהוי איסורא וסכנה . וח"כ הדבר המורה איך החיר הרב רי"ח איסורא וסכנתא לקלף חילין מאלל בשביל שפועה פירות ב' פעמים בשנה . ובגוואה הג"ל אוח ג"כ כתב בעלמו דלין לקלף חילין העושה פירות . ומדבריו אדבריו לא קשיא . דהתם שאסר לקלף חילין מאלל החיר לקלף בעושה שתי פעמים בשנה . אבל מדברי הש"ס ודחי קשיא איך בשביל חוזה הששה נחיר איסור דלחוייחא וסכנה המוזכר בש"ס . (ואין לדמות כלל להא דאם היה מעולה דמים . או בלתי לקומו שמהירים ע"ש בט"ו דחינו דומה כלל) וליישב דברי הרב ז"ל ג"ל דאפשר דס"ל דהך איסור לקלף חילין מאלל הוא דוקא בחרץ ישלול ומשום יסוב ח"י הוא . אבל בחוץ לחרץ אין בזה איסור . וגם מעשה דר"ח בשבחה בנו שקלף חלצה ומת

י"ל דהיה בחרץ ישראל . והרב ז"ל מייירי במדיותו דהוא ח"ל . כן י"ל ליישב דברי הרב חף שאין נראה כן מדברי כל הפוסקים ומדברי הש"ס בב"ק שם נראה ג"כ דחף בח"ל חסור . דחי' שם שמואל חייהו ליה חריסיה חמרי וכו' אמר מנכחסי בחמרא כולי האי למחר חייהו לי מקוריהו רב חסדא חזא חללי בניו גופנא וכו' דהך אמורא בצבול היו ועכ"ז היו נוהגים לקלף חילין מאלל . וי"ל לדברי הרב ז"ל דמשום חשש סכנה נזהרו ולא מאיסורא ע"ש ולכן כשעושה ב' פעמים בשנה דלדברי הרב יש סכנה יותר לכך החיר לקלף וכו' דחוק . (ועכ"פ דברי הט"ו הג"ל שכתב רק משום חשש סכנה אסרו חכמים יש ליישב כן דאפשר דס"ל דבחוץ לחרץ אין כאלו בלחוקן חילין מאלל . והא דמכות דמבואר דלוקים ע"ז מייירי בחרץ ישראל דמנוח ממה דקאמר התם דלוקה משום זורע כלאים פ"ט וז"ל בזה) . וחמיהו מרבי בעל ג"ב שדקדק אחר דברי הרב בגוואה להקשות עליהם . ואיך לא הרגיש בקושיא הג"ל שהחיר לקלף חילין מאלל העושה ב' פעמים בשנה . דהוא לאו דלחוייחא . ואחר כל הדוחקים שנסבול בזה עדיין הדבר תימה . עוד י"ל ליישב דברי הרב ז"ל דאפשר דכוונתו דיש לקלף ע"י חינו יהודי וזהו דב"מ דף ס' מיבטי ליה להש"ס חי איסור אמירה לחינו יהודי בשאר אסורים ופסקו כל הפוסקים לחמרא כדתיא בח"מ סי' ג"ל סעיף ו' וביו"ד סי' רל"ו . מ"מ י"ל דרעה הרב כדעת הראב"ד מובא ברא"ח שם שכתב דהך בטיח לא חפשיח ולקולא . ח"כ יש לקלף חילין ע"י חינו יהודי כיון דלא קעביד בזה איסורא לשנת הראב"ד . אך לרדן דקיי"ל לחסור אמירה לחינו יהודי בודחי גם זה חסור . ואין לעשות מעשה בדברי הגוואה הג"ל . וחלילה לזהות שום איסור חף דרבנן . והגמגמ מלך איסור מלוא קעביד ושומר מלוא לא ידע דבר רע . ותבא פלוגי ברכת טוב :

ובהיותי

בענין זה ראייה ב' בשמים ראש סי' קכ"ד בהגהת דה"ס שם דהקשה על מה דחלקו הרמב"ם והראב"ד והרשב"ח וכל הבאים אחריהם לענין ספק אם מותר מן החורה דאשתמיס לכו מקרא מבוואר רק עץ אשר הדע כי לא עץ מאלל הוא אוחו חקת . דלמח הכתוב בהדיח דבעיין דוקא שידע בודחי וספק חסור . ובסוף הספק במפתחות כתב עוד ד"ל דחילין מאלל רוב ולכן בעיין דוקא שידע . בודחי כי לא חילין מאלל הוא עיי"ש והגה מ"ש דחילין מאלל רוב המייגי מחכס כמותו שיאמר כן והחוש מעיד להיפך כי חילני סרק רוב יערות וחורשים . וחילני מאלל לא יהיה חף ח' מני חלף נגד חילני סרק . ולפ"מ קשיא לכ"ע דלמה קאמר קרא דוקא אשר הדע כי לא עץ מאלל הוא . אבל ספק חסור דלמה לא נזיל בחר רוב דודחי חילין סרק הוא ויהיה מותר . דהא בחר רוב לכ"ע חיליני' ועלה בדוחי לומר ביסוב קושיא זו . עפמ"ש דליכא ג"כ סכנה לקלף חילין מאלל עיין ט"ו ופר"ח מהא דלמח ר"ח לא שכיב שבחא ברי' חלל על דקלף חלצה בלא זימנא . ובסכנות נפשות אין הולכים אחר הרוב דלין הולכים בפקוה נפש אחר הרוב . ומכ"ש דלא קשה לשנת הרמב"ם דס' מותר מן החורה . דשאני הכא דליכא סכנתא ומש"ה החמירה החורה בזה . וקאמר דוקא אם הדע כי לא עץ מאלל הוא כן היה נראה נכון לחרורה . ח"כ כתב לי חכס ח' כדברים אלה . אבל אין דעתי נוחה מזה אליבא דלמח . דלא קיי"ל כר"ש דרריש טעמא דקרא . לומר דאסור משום סכנה והחמירה חורה . ועוד דלחתי יקשה לרב דס"ל דחף צפ"ד הולכים אחר הרוב עיין זימנא פ"ה ובכ"מ פ"ב מהל' שבת שהחריך בזה . ח"כ כיון דודחי חילני סרק רובא דרובא ח"כ חף חס אין יודעים אם הוא חילין מאלל או לא יהיה שרי . ולמה כתיב בקרא דוקא אם הדע כי לא חילין מאלל הוא . אך באמת לפי דעתי מעיקרא אין כאלו קושיא כלל . דבזה לא שייך ספק כלל דכל העצים יבירים ויודעים מאיזה מין הוא ויכיר ג"כ אם הוא חילין סרק או חילין עושה פירות . ובכ"ג לא החירה החורה הספק דהוי ס' חסרון ידיעה דלא מיקרי ספק כדחי' . בס' ק"י ובס' ל"ח ע"ש וגם בחר רוב לא חיליני בכה"ג . ואם הוא חינו בקי ומכיר יראה למי שהוא בקי . ולכן הולכיה החורה דוקא שידע כי לא עץ מאלל חלל מס' חסור כ"ל . ואחי שפיר :

ונחזור

הדפסה ברולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה שם אריה בולחובר, אריה ליבוש בן אריה עמוד מס: 95 הודפס ע"י אוצר החכמה

שאלות ותשובות סימן כז

שומר מצוה • אך בזמננו ז"ל דהרי חזינו דמחמת מיליה דהוי מצוה • אך דהוא גופיה קשה לכאורה דחס במקום מצוה ליהא לסכנתא חייך מחו השנים מעיקרא ולא הגייה המצוה • דהא מעיקרא מותר היה למול כיון ללא הוחזקו למות • אך בזמננו ז"ל דהא מצוה מיליה הוא על האב והתינוק לאו בר מיטבד מצוה כלל לכך לא הגייה מצוה האב על התינוק התינוק • ואמנם לפ"ו יש להקשות דהנה צ"ל בשמים ראש סי' רע"ו הקשה עמ"ס הרמב"ם והמחבר שכתבו דחין מלין השלישי עד שיגדל ויתחזקו חזקין דנראה דנגדלותו מלין אחוה • והרי משנה שלימה שנינו הגר"ל וכל הטמאים נשיהם ועבדיהם יאכלו ופירשו רש"י וחס' בעלל שמתו אחיו מחמת מילה וכן צ"ל חין מעמידים כ"ו דאיכא ישראל שמתו אחיו מחמת מילה דחיי לממהל אינש אחרתא וכ"פ המחבר בסי' רס"ד • ולדעת הרמב"ם הא מחויב למול ח"ע כשיגדל ע"ש בדבריו • ובזמננו זה לא קשיא מידי • דהיינו דמתו אחיו בקטנותו או מחויב למול כשיגדל • אבל אם כבר נימולו אחיו ג"כ משיגדלו פשיטא דהוחזקו למות אף בגדלותו ושבו אינו ראוי למול לעולם וזוהי מייירי כל מקום דקחני ועל שמתו אחיו מחמת מילה • וזה פשוט מאד פ"ד שאני תמה על הרב הג"ל שכתבטבט בזה :

וא"כ דמייירי בזמנו בגדלות ח"כ קשה הא הוי שומר מצוה ולמה לא הגייה המצוה מסכנתא • ויהיה מוכח לכאורה מזה דמצוה לא מהני בצננה וכדעת חסובת לרור הכסף • אך י"ל דחין מצוה הוכחה ד"ל דשכיח היקף ומש"ה לא מהני מצוה וכמו"ס החכ"ל כ"ל • ולפ"ו לפי מה דא"י ביבמות שם דהש"ס מדמה קטלנית למתו נהמת מילה ח"כ נראה דגם קטלנית שכיח היקף • וא"כ אף במקום מצוה יבוס אסור • כן י"ל נכון בזה • אכן בחשש לוואות ר"ח דלא שכיח היקף י"ל דשפיר מהני מצוה וכרי משום שומר מצוה וכו' :

וי"ש דהביא רחיה לזה דמשום חשש סכנה חין לחוש במקום מצוה מצדכוכה ח"כ ל"ג דלחמ"י אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק ולאמרינן שם דרוקף נחש אבל עקרב פוסק לפי שהוא מועד יוהר להזיק וע"ש במשנה דחסיד ח' שהתפלל בדרך שבת בגמון כנגדו דלא רעה להפסיק • וכן הוא בלח"מ סי' ק"ד • ולכאורה קשה חייך העמידו דבריהם אף במקום חשש סכנה דחפלה דרכנן • וגם בנחש עכ"פ משאש איכא • וי"ל דאף דנחש יכול להזיק • לזה מהני המצוה שמגייה ולא יפסיק ושומר מצוה וכו' כיון דלא שכיח היקף • אבל עקרב דשכיח היקף ממילא חין המצוה מגייה ומש"ה פוסק וזוהי נחש קושייה המג"א שם במשנה דלוחו חסיד שלא רעה להפסיק להשיב להסר שבת כנגדו לחייך סבן אה נפשו ע"ש ד"ל כיון דלא הוי רק חשש סכנה אולי יכעוס עליו • במקום מצוה חין לחוש דשומר מצוה וכו' ולא חמור ממחש כרוך על עקבו • ואף דלחמ"י שם דלמלכי אינש יהודים פוסק י"ל שאני מלך דאם לא יפסיק הוי כמורד במלכותו וכרי היקף • כדלחמ"י שמואל ושמש שאלו והרגני דמזה מוכיח הש"ס דשאני היבא דשכיח היקף • אבל בשר נבי דיש לבא לידי סכנה מ"מ לא שכיח היקף וממילא המצוה מגייה • וע"ו סמך אהוה חסיד כן י"ל :

והנה צ"ל מצוה רחיה דאף במקום מצוה היישי' ממה דפריך בה"ס פ' ערבי פסחים בזה דהיקנו רבין ד' כוסות לחייך היקנו מלתא דלחיה בה לידי סכנה דהיינו לא יאכל ארס חרי ולא ישחה חרי וכו' והרי ד' כוסות מצוה הוא ועכ"ו חששו לזנות • והוא דמה רחיה הג"ל דנהי דבמקום מצוה לא היישינן מ"מ חס אפשר לתקן בלא סכנה בודאי חין לבנוס בצננה • ומקשה על עיקר ההקדה למה היקנו ד' כוסות היה להם לתקן חמשה ע"ש • ולכאורה חין זה דחיה כלל דהא במשנה שם פירש רש"י וחס' והוא מירובלמי ד' כוסות נהקנו נגד ד' גאולות • ח"כ הוי לרייב לתקן דוקא ד' • ושלח דבעתי ד"ל דגם צוננות שכיח היקף לכך אף במקום מצוה יש חשש • אך בזמננו לפ"מ דמסיק הש"ס דמאן דלא קפיד לא קפיד' בזה' רק למיחש מצעי ח"כ למאן דלא קפיד לא שכיח היקף • אך ד"ל דקושייה הש"ס הוא דעכ"פ מאן דקפיד יכול לבא לידי סכנה לדידיה שכיח היקף • אך דלפ"ו ח"ש טפי וח"ל לומר כלל דשכיח היקף • רק דמש"ה לא מהני המצוה לבגן מחשבה (וי"ו) ב"ך

ונחזור לפנינו ראשון בנדון לוואות הג"ל דעוד יש לגמגם ע"ו דחי ס"ד שיש צענינים חלו סכנה כדבריו ח"כ למה לא נמלא בש"ס מזה דבר • ולמה לא נכתבו דברים אילו בין כל הדברים דמייחי הש"ס דלסורים משום סכנה • ולמה הא וסיירו כל הנך עד שבת הרב ר"ח ז"ל ויסדם • ומקמי דלחי ר"ח מאן אגמרינהו • והג"ל בזה דכלל האך דחיי בש"ס דלסורים משום סכנה יש כאן איסור גמור מדרבנן עכ"פ דחששו לדברים אלו משום סכנה והעובר ע"ו מכיס אהוה מכה מרדוח • אבל כלל האך דחיי הרב החסיד ז"ל הם חששות רמוקות ואפשר לא זיוק רק לא' מני חלף אשר מדיח ומחק"מ חין לחוש לזה • והעובר ע"ו חין מכיס אהוה מכה מרדוח • רק שהרב ז"ל עשה בזה משמחה למשמחה ולפנים משורת הדין בדרך ענה הוא דקאמר להרחיק מכו"ו אף דהוי רק חששא כל דהו שלא נכשל בזה אף ח' מני חלף • ומשנה חסידים הוא • ומאן דלא קפיד לא קפדינן בזהדי • ואין בזה איסור • רק הירא ומרד לנפשו וחושש לזה הע"ב :

ולענין חס יש לחוש במקום מצוה לכל זה • רחיה צ"ל עיקרי דינים מצוה צ"ל חשש חסובת לרור הכסף לפנינו לנחון תור וקריש שאופין בו שאסר בלוואה הג"ל היבא דלח"כ לבנות בית הלמוד • ודעתו דאף במקום מצוה יש לחוש • והלק צ"ן הא דכתב דחין לשפוך מים השאובים למלא מצוה משום מה או הקופה דשומר מצוה לא ידע דבר רע דשם כבר חל המצוה מעיקרא ע"ש • וצ"ל הג"ל פסקת עליו ודחה רחיותיו עיי"ש • ובהשבות כ"ב סם כתב ג"כ טעם להחיר דהוי שומר מצוה עיי"ש • ולע"ד נראה דבמקום מצוה דחיי יש להחיר והבו דלא לוסף ענה וכמו שגראה מהא דמיס ששאבו למלא מצוה ומילוק הג"ל אינו נראה • גם הרחיות שהביא צ"ל הג"ל לזה בקל יש לדחותם וכמו"ס המחבר הג"ל :

ובאמת דמנינו בזה מהלוקח לענין קטלנית צימנה שהרמ"א מחירה מטעם שומר מצוה כמו שהביא בשמו בכו"ה חכ"ל סי' ח' ועיין בכו"ה ח"ה סי' ס' • והרב הכ"ל מולק ע"ו ע"ש וכתב דחין להחיר מטעם שומר מצוה • ד"ל דשכיח היקף דבכה"ג לחמרינן גם בשלוחי מצוה דניזוקין כדא"י ספיק דקדושין וסוף חולין • וא"כ ה"ה לכל השם סכנה ד"ל דשכיח היקף לא מהני מצוה • אך י"ל דבחשש סכנה מלוואות הג"ל בודאי לא הוי שכיח היקף כמו שהוכחה לעיל דהוא רק חששות רמוקות מללא הוכר מזה מאומה בש"ס וע"כ דהחסיד ז"ל יושן כן רק על דה היוהר טוב ח"כ ודחי לא שכיח היקף עכ"פ • ושפיר יש להחיר במקום מצוה • ובזמננו דמ"ס החכ"ל דקטלנית שכיח היקף מיקרי לא הירא לי • דהרי בזה"ל סי' רי"א כתב לפנינו מה דמקילים הרבה אנשים בקטלנית דסומכים על ח"ו דהוי רק חשש סכנה ומעשים בכל יום שאנו רואים ששאלח לשלישי ומאריכים ימים ומולידים בנים וצנות • ובפרט לפמ"ס הרמב"ם דהוא רק על דה גיחוס והפחד עיין כ"מ פכ"א מאיסורי ביאה ובאה"ע"ו סי' ט' בזה"ל שם העתיק השותה הרמב"ם צענין זה • ואין נאמר דהוי שכיח היקף :

ונ"ל רחיה דימנה קטלנית חסורה ואין להקל משום מצוה • דהנה בפסחים דע"ב ע"כ אמר ר"י אשהו נדה בעל הייב יצמחו נדה בעל פטור • ופריך מ"ש יצמחו דקטביר מצוה אשהו נמי קטביר מצוה • באשהו מעוברת • והא איכא שמהת עונה • שלא בעצת עונתה • והאמר רבא חייב ארס לשמה אה אשהו בדבר מצוה • ומשני סמוך לווסהה ע"ש • הרי דהש"ס מדמי אשהו ליצמחו לענין דהוי טעה בדבר מצוה כל אימח שבת עליה משום שמתה עונה מדרבא • ח"כ קשה חייך משמחה קטלנית למ"ד מעין גורם דלחמרינן דע"י ביאהה הוא מח • דהא הביאה הוי דבר מצוה כג"ל ושומר מצוה ליד"ר • ואין חוליס שמעינה גורם לו שמה • ומחזיקים אותה לקטלנית • כיון דהוי מצוה • ויש לנו לומר דלא מחמת זה מתו רק שמתו כדרכם מיחה טבעית • ח"ו י"ל דלע"ג דטביר מצוה עכ"ו לחמרינן דמעניה גרם לזה שמה • ולא מהני המצוה בזה וה"ה דלסורה להחיים מה"ט • דאף במקום מצוה הוי סכנה • כן י"ל :

ולכאורה יקשה מהא דא"י ביבמות שם דהיינו לענין מילה קי"ל כן דשלישי לא הנמול • והרי הוי מצוה ונימח

זוגות. וכיון דלמאן ללא קפיד חזן כחן חשש סכנה. רק דלמאן דקפיד הו' חשש סכנה. וכיון דיכול לקיים המלוה בלא סכנה בשלא יקפיד. רק מה שהוא מקפיד גורם לו סכנה. ח"כ חזן המלוה מנייה ולא הו' שומר מלוה לחזן המלוה בלא בסכנה בלא. ללא יקפיד וליכא סכנה. ואם הוא מקפיד הוא מתחייב בצפצפא וכיון דלמאן דקפיד יבא לידי סכנה והמלוה לא יגינה ח"כ סיבי סיקטו רבנן מילתא דיכול לבא לידי סכנה. ושפיר פריך וא"ש כח"ל נכון:

שוב רחמי שגם החי' הכל נכון דהו"ל להקן ה' כוסות. ולא קפיד כח"ל דלריכס ד' כוסות נגד ד' גאולות. עמ"ש הרא"ש והמרדכי ב"ר ר"פ יו"ט מובא ברמ"א ב"ר"ה סי' רס"ג ס"א דיכולים להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחר ובלבד שלא יפחות דהכוספה חזן מקלקל הכונה. ור"פ בסי' תקנ"א ס"ד לפעין פסוקי מוסף דר"ה דיכול להוסיף. ח"כ חע"ג דמרמז נגד ד' גאולות שפיר היו יכולים להקן ה' כוסות כח"ל:

ועייני צ"ב שכתב בסוף דבריו דהיכא דכרואה להתחזק עם בן הורה הו' שומר מלוה נראה גם דעתו להקל בזה במקום מלוה. ודיינו לחוש לטוואות הג"ל שלא במקום מלוה. אבל היכא דליכא חזנה נד מלוה ודאי חזן להוסיף מומלח גם בזה. ובמקום מלוה לא חמר החסיד ז"ל. ומה נעמו דברי הגאון בעל כ"ב ז"ל שסיים בזה ז"ל ותמיהני על רוב העולם של. בזה לפס החזן הוא פשוט אללס ואינו חושש להמנע והוא נגד דברי חז"ל שאמרו כחילו כופתה ומניחה לפני ארי ולהתחזק עם לורבא מרבנן ששמו קשמו המה שאלים. ולא סתיה תורה שלימה שלנו כלוואה בעלמא פכ"ל הטהור. ומי שחזר בלוואה רי"ח עכ"פ לריך ליזרזר ברבני חז"ל אשר דבריהם כגמלי חש. וירח שמים יולא ידי שניהם:

ואין להביא רחמי מלו"ח סי' רע"ב דלית' שם לחזן לקדש על יין מגולה. ועיין ט"ו כחן שכתב דהא דכתב שם בסור חפי' אטו במסנתא חסור חע"ג דקיי"ל דגם בחול חסור קמ"ל דחף במקום מלוה חסור ע"ש. ולמה בלמה לא יהיה שרי במקום מלוה. דשעמא אחרינא ליכא החס משום הקריבהו נל לפתחך וס' ותה"ש פסקי שם דחפי' לידון דלא חיישי' לגלוי מ"מ חזן לקדש עליו:

אך לכאורה היה נראה רחמי מירושלמי מסכת הירומות מובא כחן צפר"ח דחד בר נש שחה יין מגולה בערב יו"ה צבעורה המפסקת וחמר מרי' דלומח ליקום כלומר שזכוח יו"ה"כ יאילנו ולא הספיק לשהות עד דליתאחלה מחמת הארס ומה. והרי מלוה לאכול ולשהות בעיוה"כ ולא הצילו המלוה מסכנתא. ומכאן דגם במקום מלוה הו' סכנה. י"ל דאפשר דגלוי שכיח היקף מיקרי. חי נמי דהיה לו יין אחר לשהות והוא שפה זה ובכה"ג דיכול לקיים המלוה בלא סכנה לא חמרי' שומר מלוה כ"ו כמו שכתבאר. ועי' בלו"ח סי' הר"ז לריך להחודות במנהגה קודם סעודה המפסקת דשמה יארע לו דבר קלקלה בסעודה. ולשון הרמב"ם פ"ב מהא' הוצבה שמה יתקן בסעודתו קודם שיתורה. חע"ג דהאכילה מלוה חיישי' היכא דשכיח היקף כח"ל דלמאן יאכל דבר מה דשכיח היקף שיהגק וימות. ועי' פסחים ד"ד וד"ה וספ"ק דקדושין וסוף מולין ופ' ג"ה דף ל"א מעניינים חלו דשלוהי מלוה אינס נזוקין:

ודע דחף בדברים שיש בהם סכנה מ"מ בדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח חזן לחוש. דהרי ארבעה לריכס להודות וכו' מהם הולכי מדברות והולכי ימים. הרי דליכא בהם סכנה. ומ"מ מותר לפרוש בספינה וליך במדבר ועיין בלו"ח ה' רמ"ח לענין חס מפליגים סמוך לשבת. אבל בחול הרי ולמה לא יחזור משום סכנה. ועי' ירושלמי פ' במה מדליקין הלכה ו' מובא צפר"ח דמפרש לים הגדול הו' סכנה. ח"ז בדברים כאלו אשר הם לזורך העולם חזן חסור כלל. ובזה האיר ה' חת עיני להבין דברי הש"ס צמ"ק דף י"ד דלית' החס במשנה ואלו מגלחים במשעך הבא ממדינה הים. וקאמר בש"ס מוא"ר דלא כריי דהניא ר"י אומר הבא ממדינה. לא יגלה מפני שאלא בלא ברשות ופירש"י הוחיל ולא יאל ברשות אחרים אלא

בראון עלמו לחו חונס הוא. וחמ"כ מסיק הש"ס דלשט ד"ה חסור. למוזנות ד"ה מואר. לא נחלקו אלא להרומה מר. מדמי לה בלשט ומר מדמי לה בלמוזנה וע"ש בפירש"י שפיו לפי דרכו דהא דלשט חסור היינו לגלח במועד כשכח. וכבר עמד הריטב"א שם על פירש"י. וכחצ שהוא הימה גדול למה קורא אותו שילא שלא ברשות ולכן פירש דמייירי ביולא מארץ ישראל לחזן לחזן ע"ש. וגם הרא"ש שם הביא בשם הראב"ד שפי' ג"כ כן ביולא לח"ל וכחצ דהכי מוכח בירושלמי דגרסי' החס ר"י כדעתי' חסור לפרוש בים הגדול מעתה כיון שילא ח"ל יהיה חסור לגלח הוחיל ויאל שלא בראון חכמים כהדל חד כהן אהא לגביה דר"ח מה חזי לילך לזור לחלוך חו לייבס ואסר ליה עכ"ל הרא"ש. ובאמת כפי הגרסא שלפינו בירושלמי שם מעתה כהן שילא ח"ל יהי' חסור לגלח וכן נראה ממה שהביא בסמוך כהדל חד כהן אהא לגבי' דר"ח דרק ככהן חסור בירושלמי ללאח ח"ל משום טומאת ארץ עממים וכ"כ המפרש שם. ח"כ ליכא בחדס אחר חסור ללאח לח"ל כלל. וח"כ למה קאמר ר"י כדעתי' דחסור לפרוש לים הגדול. וכן לפירש"י חזן דברי הירושלמי מוצני' דמחי' חסור יש הא הטעם לפירש"י רק משום דלא הו' מוכרח ללאח אבל חסורא ליכא. והמעניין היטב יראה כי כל הפירושי' דחוקים בלשון הש"ס ובפרט בלשון הירושלמי:

אכן לפ"מ שכתבאר יבא הכל על נכון צעה"ת. דהירושלמי דקאמר דר"י כדעתי' דחסור לפרוש בים הגדול היינו משום סכנה לחסור לסכן נפשו כמו שכתבאר מקרא דהשמרו מאד לנפשותיכם. ומש"ה ס"ל לר"י דחסור לגלח כיון שאליכא היה בחסור ולכן קאמר גם כהן שילא ח"ל דעביד חסורא ב"ב חסור לגלח. וזה ג"כ כוונת הש"ס דילן דקאמר בשם ר"י דהבא ממדינה. לא יגלה משום שילא שלא ברשות היינו ג"כ מזל חסור סכנה. ובא רבא לפרש דלשט דה"כ חסור ומשום סכנה ולמוזנות דה"כ מואר כיון דהוא דבר הכרחי (וכמו שאמרו בפועל כי חלו הוא נושא נפשו שפולה בחילין וכדומה ומסכן נפשו בשביל שכירתו ומזונתו) חזן חשש משום סכנה כי צנפשו יבא לחמו. וכי פליגי בהולך להרומה דה"ק סבר דמואר חף להרומה. ור"י סבר דלהרומה כיון דאינו מוכרח לזה חסור לכנס בחשש סכנה. ובזה חלי' ג"כ חי מואר לגלח חו חסור. ודברי הש"ס הירושלמי מהפירשי' לכוון. ובירושלמי פ' צ"מ שם אמר ר' יחזק בר מרינן חילולי דכתיב הנוחן בים דרך כיון שהיה אדם יורד לטובו מיד היה מת. ורצנן חמרין הנוחן בים דרך מן הפלגת ועד החג ובמים עוים נהיבה מן החג ועד המצוה ומסיק שם דלחר החג חסור לפרוש בים. הא דלח קסירי לולבך קסור רגליך. והיינו דלח מסוכן ביותר מפני הרומות חזן לסכן נפשו חף לזורך הכרחי. וכן בכל דבר שהוא לורך העולם כמו לרדה במלחמה דהו' ודחי סכנה שרי ואף במלחמה הרשעה וכן חזן חסור לשהה להזדקק לבעלה חע"ג דהלידה הו' סכנה חע"ג דאשה חניה מלוה צפ"ו וכן חפי' יש לה כמה צנים דכ"ל הוא דרכו ומנהגו של עולם לכך חזן חסור ומשם משום סכנה. ובקטנה איכא פלוגתא ביבמות פרי"ק דר"מ ס"ל דמשמשת צמוך דשמה אהעבר והמות. ורצנן ס"ל דמן השמים ירחמו. משום דבקטנה איכא סכנתא יחירה לכך ס"ל לר"מ דמהויבט לשמש צמוך ואין דבר זה הכרח ולורך העולם דיכולה להשגח בגדלוה. ורצנן גם בזה לא חששו פ"ש. וכן מה שאמרו חז"ל דכל הדרכים צמוקת סכנה. ועכ"ל מואר ללאח לדרך וכן צנכס לדרך לריך להפלה מקודם כדלית' צברכות פ' הרואה דשכיחי שם פלילות שקרים וכה"ג כמו שפרש"י ועכ"ל חזן חסור לכנס לשם וכדומה לזה הרבה דברים הארריים לישב העולם ולא סגי בלא"ה. ויאל לנו מזה דלפרוש לים הגדול לשום הייט כדי לשוטט בעולם ולראות דברים חדשים וכדומה כמו שפירש"י מהראוי להרחיק מזה. רק לזורך ממות חו לשהורה כדמוכח מסוגיא דמ"ק לפי פירוש שכתבתי. וכן ללכת במדברות ולכנסו בשאר סכנות במקום שאין לורך והכרח בודאי ראוי להרחיק. אבל מה שהוא מנהגו של עולם חזן לחוש לסכנה כמו שכתבאר: אריה ליבוש באלחאווער באלהתי